

WIELEWAAL

tweemaandelijks tijdschrift

jaargang 53

juli 1987



WIELEWAAL

Vlaams tijdschrift voor natuurstudie

uitgegeven met ondersteuning van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie voor Onderwijs en Permanente Vorming.

Vroegere hoofdredacteurs: E.H. Fr. SEGERS: jaargang 1 tot en met 23
Dr. Fr. GROOTAERS: jaargang 24 tot en met 46
Dr. H. MEEUS: jaargang 47 tot en met 51

Hoofdredacteur: G. LUYTS, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41 67 45)

Redactieraad:

H. FRANCKX, J. BLOEMEN, G. BURGGRAEVE, A. DEJONGHE, R. DE FRAINE, R. DE LUST, B. GODDEERIS, P. HERROELEN, P. PRINSEN, S. TYS, D. VAN DAELE, P. VAN DEN BREMPT, J. VANHEUVERSWEYN, W. VAN SPAENDONK, J. VAN WINKEL, R. WILLOCKX

WIELEWAAL is een uitgave van de

Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie DE WIELEWAAL

De vereniging heeft tot doel: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels te bevorderen door alle middelen, o.m. door het oprichten van plaatselijke afdelingen, het houden van studiedagen, het uitgeven van een tijdschrift, het verspreiden van vogelboeken en natuurboeken, het oprichten van natuurreservaten. De vereniging werd in 1933 opgericht door E.H. Fr. Segers. Ze telt nu meer dan 6.000 leden, verdeeld over 52 afdelingen. Een waaier van voordrachten, dia- en filmavonden, lessen, tentoonstellingen, geleide wandelingen, studieprojecten, deelname aan regionale en internationale onderzoeken en inventarisaties, beheerswerken in natuurreservaten, uitstappen en reizen in binnen- en buitenland staan jaarlijks op de agenda. De vereniging heeft niet minder dan 70 natuurreservaten in beheer met een totale oppervlakte van meer dan 4.000 ha, verspreid over geheel Vlaanderen. Ze bezit bovendien een eigen „Wielewaal-huis” te Turnhout waar naast het secretariaat ook een ornithologisch museum, een bibliotheek, vergaderzalen en een boekhandel zijn ondergebracht.

Raad van bestuur

Dagelijks bestuur:

H. FRANCKX, voorzitter, Vredelaan 29, 2500 Lier (03/480 47 32)
W. VAN SPAENDONK, ondervoorzitter, Zevenbergen 50, 2500 Lier (03/480 54 24)
F. VAN DEN BROECK, secretaris, De Wilgen 41, 2060 Merksem (03/645 02 52)
E. WELLENS, Statiestraat 89, 3900 Lommel (011/54 40 25)

Overige leden:

J. DHOLLANDER, Bergstraat 5, 2780 St.-Gillis-Waas (03/770 64 26)
M. GUISSON, Reststraat 49a, 3211 O.L.V.-Tielt (016/63 33 76)
P. HERROELEN, Postbus 64, 8400 Oostende (059/80 21 66)
G. LUYTS, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41 67 45)
D. VAN DAELE, Iepersesteenweg 3a, 7790 Waasten
J. VANHEUVERSWEYN, Burg. P. Ceuterickstraat 12, 9751 Asper (091/84 43 82)

Technisch adviseur voor de natuurreservaten:

S. TYS, Beekstraat 16, 2800 Mechelen (015/41 12 78)

LIDMAATSCHAP EN ABONNEMENTEN

België: 450 F. Nederland en Luxemburg: 800 F. Andere landen: 900 F. Bijlid (zonder abonnement): 50 F
Administratie: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Giro: 000-0319785-73. Tel.: 014/41 22 52

Ieder lid van De Wielewaal ontvangt het tweemaandelijks tijdschrift WIELEWAAL en het trimesteriële tijdschrift ORIOLUS. Artikels voor WIELEWAAL moeten verzonden worden naar dhr. G. Luyts, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout, teksten voor ORIOLUS naar Dr. H. Meeus, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout. Berichten en activiteitenkalender dienen verzonden naar De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout.

De Grijze Wouw

H. Franckx

De jongste jaren is de streek van Extremadura in het zuidwesten van Spanje sterk in trek bij onze Wielewalers. Het nationaal park van Monfragüe met zijn vele broedvogels vormt misschien wel de voornaamste aantrekkingspool. Hier broeden o.a. Zwarte Ooievaar, Monniksgier, Vale Gier, Keizerarend en Oehoe. In de vlakten rondom het park zijn Grote en Kleine Trap, Griel, Witbuik- en Zwartbuikzandhoen algemeen.

Maar de voornaamste reden waarom zo veel ornithologen tot de grote verplaatsing besluiten, is toch wel de Grijze Wouw. Inderdaad, van de vele roofvogels die voorkomen op het Iberisch schiereiland, is hij zonder twijfel de zeldzaamste. Deze kleine roofvogel heeft immers in Europa een zeer beperkt verspreidingsgebied. Bovendien is zijn levenswijze zeer verborgen zodat hij vaak onopgemerkt blijft, zelfs in de streken waar hij voorkomt.

Systematiek

De Grijze Wouw behoort tot de orde van de *Falconiformes*, ook genoemd de *Accipotri-formes*. Binnen deze orde van roofvogels, onderscheidt men 4 families. Eén hiervan is deze van de *Accipitridae* (havikachtigen). Deze familie omvat de arenden, buizerden, wouwen, kiekendieven en haviken. Dus alle roofvogels, behalve de gieren, de Visarend en de valken. Binnen een familie onderscheidt men meerdere geslachten (genera, enkelvoud genus). Volgens de taxonomie, d.i. de leer van de biologische systematiek, wordt de Grijze Wouw ondergebracht in het geslacht van de Wouwen. De veldornithologen vragen zich waarschijnlijk af, waarom de biologen deze vogel bij dit geslacht ingedeeld hebben. Hij lijkt immers geenszins op de andere leden van de genus *Milvus* en ook zijn gedrag is helemaal niet „wouwachtig”. Vandaar dat sommige auteurs een apart „*Elanus*”-geslacht vormen, dat van de *Elaninae* of bastaardwouwen.

Verspreiding

De Grijze Wouw komt voor in het uiterste zuiden van West-Europa, in gans Afrika en Madagaskar, in het zuidoosten van Azië en Indonesië.

In totaal zijn er 6 ondersoorten, waarvan de nominaatvorm *Elanus caeruleus caeruleus* voorkomt in Europa, Afrika, Madagaskar en Zuid-Arabië.



Nationaal Park van Monfragüe

Foto: J. Henderickx

Zoals we tijdens de Wielewaalreis van 1982 konden vaststellen is hij algemeen in Egypte. Tijdens de jongste nationale Wielewaalreis naar Extremadura (12 tot 25 april 1987) namen we op de middag een paar Grijze Wouwen waar in de omgeving van Estación de la Bazagona, ten noordoosten van het nationaal park van Monfragüe.

In Europa is de Grijze Wouw waarschijnlijk één van de zeldzame immigranten uit Afrika. Hij is er broedvogel in Portugal en het zuidwesten van Spanje. In Portugal broedt hij al vele jaren, eerst met een tiental, momenteel met 30 tot 50 koppels. Het is slechts in 1975 dat de eerste nesten werden gevonden in Spanje, meer bepaald in de provincies Cáceres en Salamanca. Nu schat men daar het aantal broedparen op 50 tot 60. Het kunnen er echter ook al veel meer zijn, want alhoewel de Grijze Wouw een vogel is die ornithologen sterk interesseert, blijft door zijn geheimzinnige levenswijze nog veel onbekend. Dit werd trouwens ook bewezen tijdens de hoger ver-noemde Wielewaalreis. Van de vele speurtochten in bekende broedplaatsen van de Grijze Wouw werd er inderdaad slechts één met een kortstondige waarneming bekroond. Het aantal waarnemingen in Spanje is in ieder geval de jongste jaren sterk vermeerderd. De vraag is echter of dit te danken is aan een reële uitbreiding van de populatie door een kolonisatie door Portugese of Noordafrikaanse vogels, dan wel aan een grondiger inventarisatie van deze soort, te wijten aan het steeds

groeiend aantal vogelwaarnemers. Vermoedelijk ligt de waarheid in het midden en is de reden een combinatie van beide factoren. Op het Iberisch schiereiland bereikt hij de noordelijke grens van zijn broedgebied. Hij is er standvogel. Hij zwerft echter vaak vrij ver rond, zodat er dwaalgasten werden waargenomen in vele landen van Europa. Ook voor België zijn 3 waarnemingen bekend (1847, een onbekende datum en 1933).



... vlakten met verspreid staande bomen ...

Foto: G. Robbrecht

Biotoot

In Afrika is de Grijze Wouw een typische vogel van savannen en steppen, alhoewel hij ook kan voorkomen in vochtige wouden en rotsachtige woestijnen. Op het Iberisch schiereiland leeft hij in vlakten met verspreid staande Olijfbomen, Kurk- en Steeneiken, in de buurt van droge cultuurgronden, die hem als jachtgebied dienen. Deze biotopen komen algemeen voor in de Spaanse provincies Cáceres en Badajoz.

Beschrijving

De Grijze Wouw heeft de grootte van een duif, waarmee hij door leken dikwijls verward wordt. Zijn bovendelen zijn licht blauwgrijs, uitgezonderd de zwarte schouders en de witachtige staart. De onderdelen zijn zuiver wit. De handpennen zijn van boven grijs en van onderen zwart.

De zwarte vleugelpunten zijn best te zien bij een overvliegende vogel. De poten zijn geel. De kop is witachtig met een duidelijke zwarte oogstreep, die sterk afsteekt tegen het donkerrode oog. Bij het mannetje is de oogstreep iets donkerder. Dit is trouwens het enige onder-

scheid tussen de beide geslachten.

Het vliegbeeld lijkt op dit van een meeuw. De vleugels zijn lang en driehoekig, de staart kort en smal. In gesloten toestand is er met veel goede wil in de staart een vorkvorm te onderscheiden, maar de gespreide staart is praktisch recht afgesneden.

De kop steekt zo opvallend ver vooruit, dat de indruk ontstaat dat de vleugels te ver naar achteren op het lichaam zijn ingeplant.

Juvenile vogels zijn van boven grijsbruin, van onderen rossig wit met bruine strepen. Het zwart van de schouders valt veel minder op dan bij de volwassen vogels.

Bij een hoog vliegend exemplaar blijft het steeds moeilijk om met zekerheid te bepalen of het een jonge of een oude vogel is. Het beste middel om ze te onderscheiden zijn de vleugels, die meer afgerond zijn bij de juvenielen.

Geluiden

Wat de roep betreft zijn er tot 5 verschillende fluittonen bekend.

De meest voorkomende kan beschreven worden als een scherp maar niet erg luid „kriè-èh”, te vergelijken met de roep van de Visarend.

De lokroep is een zacht fluitend „kyriet” of „kui” gelijkelijk op de roep van de Steenuil.

Al deze kreten worden vooral gehoord tijdens de paartijd.

Tijdens de rest van het jaar is de Grijze Wouw een uiterst zwijgzame vogel.

Levenswijze

In Afrika is de Grijze Wouw uitsluitend een vogel van de schemering. Op het Iberisch schiereiland is hij dat gelukkig niet, zodat hij er op elk uur van de dag kan waargenomen worden.

De meeste observaties worden er gedaan in de winter en dan voornamelijk vanuit de wagen. Dit is gemakkelijk te begrijpen als men weet dat hij zich vaak zet boven op een boom of een telefoon- of elektriciteitspaal, dicht bij de weg, om er te rusten of een prooi te bespieden. In de winter is het ook mogelijk dat kleine groepen zich verzamelen in een bepaalde streek, waar overvloedig voedsel te vinden is. Buiten deze periode leven ze meestal alleen of in paren. De koppels blijven geheel het jaar samen.

In Centraal-Afrika hebben ze de gewoonte een gemeenschappelijke slaappleats op te zoeken. Tot 80 vogels kunnen er samenkomen in enkele bomen. Deze slaappleats kan vele jaren achtereen gebruikt worden en dit door vogels die afkomstig zijn van een gebied van vele kilometers in de omtrek. Deze slaappleatsen

worden vaak gedeeld met andere vogels van kleiner formaat, die de Grijze Wouwen niet schijnen te vrezen.



Wouwenbiotoop in Spanje

Foto: J. Henderickx

Nestbouw en eileg

De paartijd van de Grijze Wouw begint zeer vroeg in het jaar. Tijdens de baltsvluchten stijgt de vogel met snelle vleugelslagen op in een spiraalvormige baan, waarna hij met de vleugels in V-vorm, met afhangende poten en voortdurend fluitend naar beneden zweeft.

De nestbouw begint reeds einde februari of begin maart. Eens deze periode aangebroken, houden de vogels zich uiterst verborgen en stil. Men zou menen dat de Grijze Wouwen vertrokken zijn. De nestplaats bevindt zich in een open gebied met verspreide bomen: Kurk- of Steeneiken, soms ook Olijf- of eucalyptusbomen. Het nest ligt op een tak, meestal op geringe hoogte: 3 tot 5 m boven de grond. Het wordt vervaardigd uit doornige twijgen en boomworteltjes. De nestkom wordt bekleed met gras. Het mannetje brengt het materiaal aan, het wijfje zorgt voor de bouw. Het geheel is een kleine, ordeloze structuur, die meer lijkt op het nest van een kraaiachtige dan van een roofvogel. Alhoewel praktisch elk jaar een nieuw nest gebouwd wordt, gebeurt het soms dat hetzelfde nest meerdere jaren gebruikt wordt. Soms wordt ook een oud roofvogelnest overgenomen.

Het legsel bevat 3 of 4 eieren. Ze zijn bruinegekleurd met een paarse weerschijn. Het broeden begint met het eerste ei. Na 26 dagen komt het eerst jong uit, de volgende dagen de andere.

Normaal is er maar één legsel. Wordt dit echter verlaten of vernietigd, dan kan er een vervang-

legsel komen. Dit gebeurt vaak en bij hetzelfde koppel zelfs meermaals. De broedperiode kan zo abnormaal lang uitlopen, zodat er soms zelfs nog in september jongen in het nest zijn. De vervanglegfels bevatten steeds minder eieren dan het eerste legsel.

Het mannetje zorgt voor het voedsel, het wijfje verdeelt het. Wanneer de jongen groter zijn, brengen beide oudervogels voedsel aan, maar het wijfje blijft voederen totdat de jongen bekwaam zijn om alleen te eten. Na 30 tot 35 dagen beginnen de jongen met hun eerste vluchten. Enkele weken later verwijderen ze zich verder en verder van hun geboorteplaats. Het aantal jongen hangt af van de hoeveelheid voedsel die beschikbaar is. In jaren waarin veel knaagdieren voorkomen, blijkt dit zowel uit de grootte als uit het aantal van de legfels. Zo lukt het soms een koppel om 8 jongen groot te brengen, resultaat van 2 legfels.

Voedsel

Het voornaamste voedsel wordt gevormd door ratten, muizen en grote insecten, alhoewel ook hagedissen, slangen en vogels gevangen worden. De Grijze Wouw heeft een buitengewoon aanpassingsvermogen aan plaatselijke omstandigheden en zo zijn er individuen die een voorkeur hebben voor vogels, vooral voor grondbewoners zoals leeuweriken, piepers, kwikstaarten en patrijzen.

Zoals de andere roofvogels en de uilen spuwt de Grijze Wouw braakballen uit. Deze bestaan uit beenderen, huid, pluimen, schubben en andere onverteerbare resten van de verorberde dieren. Dank zij deze braakballen kan men de prooien van elke soort dag- en nachtroofvogel bepalen. De braakballen hebben dan ook een grote waarde bij de studie van de stootvogels. Het zou inderdaad ontelbare uren van directe observatie vragen om jagende roofvogels te volgen. Bovendien zou men in vele gevallen onmogelijk de gevangen prooi kunnen determineren.

Een onderzoek van braakballen, uitgevoerd in de provincie Salamanca, gaf volgend resultaat voor de samenstelling van het voedsel van de Grijze Wouw: 53 % insecten, 44 % zoogdieren, 1 % reptielen en 2 % vogels.

Jachttechnieken

Om zijn prooi op te sporen heeft de Grijze Wouw vele technieken, waarvan de ene meer gebruikt wordt dan de andere.

De meest gebruikte jachtwijze is het „bidden”. Met klappende vleugels blijft de vogel tegen de wind in in de lucht hangen. Dit laat hem toe het terrein onder hem grondig af te speuren, zelfs in geval van slechte zichtbaarheid. Dit

efficiënt systeem van jagen is u natuurlijk bekend van de Torenvalk, maar wordt ook gebruikt door de Slangenarend en, alhoewel in mindere mate, door de Buizerd. Maar dat wist u ook al.

De Grijze Wouw heeft een brede uilachtige kop. Hierdoor staan de ogen min of meer vooraan, wat de gezichtsscherpte verhoogt. Dit komt de Wouw vooral van pas bij het jagen in de schemering. Eenmaal een prooi gelokaliseerd daalt de rover, met hangende poten en de vleugels in V-vorm, in opeenvolgende duikvluchten naar beneden. Uiteindelijk stort hij zich op zijn slachtoffer. Dit tracht nog weg te vluchten tussen de begroeiing, zodat het hem niet altijd lukt het te grijpen. Het schijnt dat de helft van de duikvluchten met succes belønd worden.

Voor een andere jachttechniek neemt de roofvogel plaats op een hoge uitkijkpost: een boom of een paal van de telefoon- of elektriciteitsleiding. Van hieruit overschouwt hij eveneens een strook grond, die hij aandachtig onderzoekt. Zoals een klauwier houdt hij de staart soms omhoog en dan weer naar beneden. Als een mogelijke prooi op het toneel verschijnt, stoot hij er op neer. Lukt het hem ze te vangen, dan vliegt hij met zijn buit naar dezelfde of een andere uitkijkpost waarop hij ze rustig gaat verslinden. Is het een klein knaagdier, dan bijt hij er eerst de kop af, vooraleer het in te slikken. Zoals de Boomvalk jaagt hij ook op insecten in de lucht. Hij vliegt dan snel met sterk gebogen vleugels.

Ook speurt hij, zoals de kiekendieven, soms rustig zijn terrein af, rakelings langs de grond schierend, op zoek naar prooien. Hij houdt dan eveneens de vleugels in V-vorm. Hij is echter kleiner dan de kiekendieven en heeft vooral rondere vleugels. Door de geluidloze en snelle vleugelslagen, afgewisseld met lange glijvluchten, doet zijn vlucht soms denken aan deze van een uil.

Deze laatste jachttechnieken worden echter niet zo veel en zo vaak gebruikt als de eerste twee beschreven methoden.

Over 't algemeen liggen de jachtvelden op een zekere afstand van de broedplaats. De Grijze Wouw zal niet vlug gaan speuren of jagen in de buurt van het nest.

Benamingen

De wetenschappelijke benaming is „*Elanus caeruleus*”. Elanus is neo-latijn en is vermoedelijk afgeleid van de Griekse stam „el” of „ela”, wat te maken heeft met jagen. „Caruleus-a-um” is een Latijns adjectief en betekent „blauw”.

Het Franse „Elanion blanc” en het Spaanse



... een brede uilachtige kop ...

Foto: G. Robbrecht

„Elanio azul” zijn afgeleid van het Latijnse „Elanus”.

Onze Grijze Wouw lijkt voor de Fransen „wit” en voor de Spanjaarden „blauw”. De Engelse naam „Black-winged Kite” komt overeen met het Zuidnederlandse „Zwartvleugelwouw”, dat ook door Lippens en Wille gebruikt werd in hun Atlas en dat verwijst naar de zwarte vleugelpunten.

Het Duitse „Gleitaar” tenslotte betekent 'Glijarend' en duidt op de manier van jagen.

Bedreiging

Meer dan om het even welke vogelsoort is de Grijze Wouw gevoelig voor elke verstoring bij zijn nest. De minste menselijke aanwezigheid in zijn broedgebied volstaat om hem zijn legsel in de steek te doen laten. Vogelfotografen denken dan ook best tweemaal na, vooraleer ze zijn nest benaderen.

Roofvogels staan aan de top van de voedselketen. Ze zijn dan ook de voornaamste slachtoffers van de pesticiden. In enkele dode exemplaren van de Grijze Wouw werden reeds toxische resten gevonden. De hoeveelheid was meer dan voldoende om een goede vorming van de eischaal te beletten.

Tot overmaat van ramp wordt ook zijn biotoop aangetast. Steen- en Kurkeiken worden op grote schaal omgehakt en vervangen door exotische eucalyptusbomen. Deze zijn echter waardeloos als broedplaats voor de Grijze Wouw en vele andere roofvogels. Zelfs in het Nationaal Park van Monfragüe moet men dit spijtig genoeg vaststellen.

Besluit

De Grijze Wouw verdient alle waardering en

bescherming. De kleine en zeer lokale populatie van het Iberisch schiereiland moet met de grootste zorg bewaard blijven, wil men voorkomen dat deze soort op de lijst van de in Europa uitgestorven vogels komt.

Hartelijk dank aan Gie Robbrecht en Jos Henderickx voor het ter beschikking stellen van hun foto's.

Bibliografie

Cramp S., Simmons K., 1979. *The Birds of the*

Western Palearctic. Vol. II.
Heredia Armana B., 1981. *El Elanio Azul*. Vida Silvestre, Nr 37, Marzo 1981, I.C.O.N.A.
Jonsson L., 1982. *Vogels in hun eigen omgeving, Alpen en Middellandse Zeegebied*.
Lippens L., H. Wille, 1986. *Uitzonderlijke Vogels in België en West-Europa*. Deel 1.
Morillo C., O. Del Junco, 1976. *Guía de las Rapaces Ibericas*. Icona.
Porter R.F., 1974. *Flight Identification of European Raptors*.
Voous K.H., 1960. *Atlas van de Europese Vogels*.
H. Franckx, Vredelaan 29, 2500 Lier.

De libellenfauna van Den Diel te Mol: uitzonderlijk, maar bedreigd.

N. Michiels

1. INLEIDING

Dit is een overzicht van de libellenfauna van Den Diel, een waterrijk gebied te Mol. Het werd samengesteld op basis van waarnemingen verricht over een periode van 3 jaar (1981 - 1983) en werd opgesteld in het kader van een licentiaatsthesis waarvoor het onderzoek werd verricht in 1983 (Michiels, 1984). De meeste gegevens voor dit artikel dateren dan ook van dat jaar.

De onmiddellijke aanleiding tot het publiceren van dit overzicht is de akuele bedreiging van het gebied door een asverschuiving van het Schelde-Maas kanaal, dat ten zuiden van Den Diel passeert. Men wil daarbij o.m. de drie sluizen die er nu liggen door twee of zelfs één enkele vervangen, wat de snelheid van het scheepvaartverkeer ten goede zou komen. Een gedeelte van Den Diel zal daardoor verdwijnen. De rest zal gedurende enkele jaren sterk te leiden hebben onder de noodzakelijke kunstmatige verlaging van de grondwaterafval met maximaal 12 m. Door de poreuze ondergrond zal het effect daarvan tot ver in de omtrek merkbaar zijn. Men voorspelt dan ook onomkeerbare wijzigingen in de hydrologie van de streek, die nu nog gekenmerkt wordt door een grote diversiteit aan waterige milieus. De extra-bevloeiing met kanaalwater die men wil doorvoeren om droogvallen te voorkomen, is slechts boter aan de galg: de grote hoeveelheden die er van dit verontreinigde water nodig zullen zijn, kunnen wellicht volstaan om de plassen gevuld te houden, maar zullen de kwaliteit



Zicht op lokaliteit „Westen van Plas”

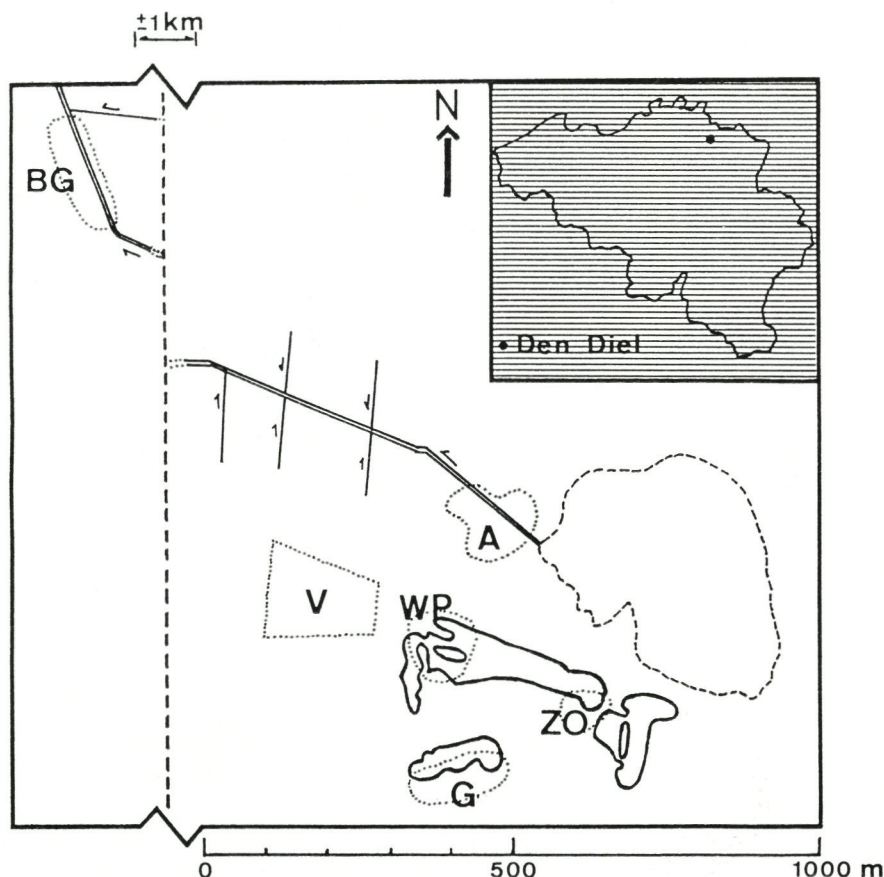
Foto: auteur

ervan ongetwijfeld sterk doen achteruitgaan. Naast alle andere studies en onderzoeken die in hetzelfde gebied al werden verricht (de Baere, ongepublic.; Hermans & Van der Auwera, 1984), geeft ook dit artikel uiting aan het unieke karakter van Den Diel, in dit geval dan wat de libellen betreft. Het is bedoeld als bijdrage tot de acties gericht op een natuurvriendelijker aanpak van het sluizenprobleem van Mol-Postel.

2. MATERIAAL EN METHODES

2.1. Studieterrein

Den Diel is gelegen in het oostelijk deel van de



Figuur 1:
Situering en benoeming
van de verschillende
lokaliteiten in het studie-
terrein „Den Diel”
(gestippeld):
BG = Beek Groesgoor,
A = Afvoerbeek,
WP = Westen van Plas,
ZH = Zuidoost Hoek,
G = Gemeentepas,
V = Veld.
Volle lijnen zijn de
begrenzings van de
plassen en beken. De
onderbroken lijn geeft de
ligging van de „Grote
Sprietput” aan.

provincie Antwerpen aan de noordkant van het Schelde-Maas kanaal. Het gebied behoort voor het grootste deel tot het grondgebied van Mol en voor een kleiner deel ook tot Dessel. De hydrografie wordt gekenmerkt door (1) een zestal middelgrote tot grote plassen (sprietputten genoemd), ontstaan door bruinkoolontginning in de 2e Wereldoorlog, en (2), een netwerk van bevoeiingsgrachten dat gevoed wordt met kanaalwater, afkomstig van de Maas. Door de combinatie van mineraalarm grondwater, regenwater en kalkrijk kanaalwater treft men in Den Diel alle overgangen van oligotroof over mesotroof tot eutroof water aan, wat o.m. heeft geleid tot een grote diversiteit aan vegetaties. Ten behoeve van het veldwerk onderscheidde ik 6 verschillende lokaliteiten waar waarnemingen werden verricht (zie Figuur 1):

1. Beek Groesgoor (BG): brede bevoeiingsgracht; in droge, halfopen en ten dele in cultuur gebrachte omgeving;
2. Afvoerbeek (A): afvloeiingsgracht van Grote Sprietput; in droge, min of meer natuurlijke (heideachtige) en halfopen omgeving;
3. Westen van Plas (WP): westelijk gedeelte van de lange, centraal gelegen sprietput; dicht

begroeid met natuurlijke oevervegetatie;

4. Zuidoost Hoek (ZH): zuidoostelijk deel van dezelfde plas; veel oevervegetatie, aansluitend een halfopen terreintje van ± 0.5 ha;
5. Gemeentepas (G): meest zuidwestelijke sprietput; venachtig karakter met brede zoom van oevervegetatie;
6. Veld (V): hooiland; enige lokaliteit zonder voortplantingsplaatsen (waterrand) voor libellen; wordt gebruikt als rust- en fourageergebied.

Met uitzondering van 1 en 5 zijn alle lokaliteiten privaat eigendom en niet publiek toegankelijk. Vanwege hun onderlinge nabijheid zullen lokaliteiten 2 t.e.m. 6 samen besproken worden als „De Maat”. Een enkele keer werden ook waarnemingen verzameld op een achtste lokaliteit: de Grote Sprietput (zie figuur 1). Deze wordt gekenmerkt door een zeer brede zoom van oevervegetatie aan de noordelijke en westelijke zijde. Ook deze plaats is strikt privaat.

2.2. Het verzamelen van waarnemingen

Met uitzondering van de drie specifiek bestudeerde *Sympetrum*-soorten (*S. danae*, *S. pedemontanum* en *S. depressiusculum*, zie

verklaring v.d. symbolen: zie volgende bladzijde						
Subordo ZYGOPTERA						
Fam. Calopterygidae						
Calopteryx splendens	●	●	●	●	●	●
Calopteryx virgo				●		
Fam. Lestidae						
Sympetma fusca			●	●		
Lestes sponsa	●	●	●	●	●	●
Lestes viridis				●	●	●
Fam. Platycnemididae						
Platycnemis pennipes				●	●	●
Fam. Coenagrionidae						
Ischnura elegans			●	●	●	●
Pyrrhosoma nymphula	●		●	●	●	
Enallagma cyathigerum			●	●	●	●
Coenagrion puella				●	●	●
Coenagrion pulchellum				●	●	
Erythronma najas	●			●	●	●
Ceriagrion tenellum				●	●	
Subordo ANISOPTERA						
Fam. Gomphidae						
Gomphus pulchellus	●			●	●	●
Gomphus vulgatissimus	●			●		
Fam. Aeschnidae						
Brachytron pratense	●			●		
Aeshna cyanea				●		
Aeshna grandis				●		●
Aeshna juncea			●	●		
Aeshna mixta		●		●	●	●
Aeshna isosceles				●		
Anax imperator		●		●		
Fam. Cordulegastridae						
Cordulegaster boltonii		●		●		
Fam. Corduliidae						
Cordulia aenea				●		●
Somatochlora metallica				●		
Fam. Libellulidae						
Libellula depressa				●		
Libellula quadrimaculata	●	●	●	●	●	●
Orthetrum cancellatum	●			●	●	●
Orthetrum coerulescens	●	●	●	●	●	●
Sympetrum danae	●	●	●	●	●	●
Sympetrum depressiusculum	●	●	●	●	●	●
Sympetrum flaveolum				●	●	
Sympetrum pedemontanum	●	●	●	●	●	●
Sympetrum sanguineum			●	●	●	●
Sympetrum striolatum				●		●
Sympetrum vulgatum			●	●	●	●
Leucorrhinia dubia				●		
Totaal: 37 soorten						

Tabel 1a:
Lijst van de waargenomen
libellensoorten op „De Maat”
(gegevens van mei 1981
tot oktober 1983); met
aanduiding van de
waargenomen stadia; zie
tabel 1b voor een
verklaring van de
gebruikte symbolen.

						
Subordo ZYGOPTERA						
Fam. Calopterygidae						
<i>Calopteryx splendens</i>	●	●	●	●		
<i>Calopteryx virgo</i>				●		
Fam. Lestidae						
<i>Lestes sponsa</i>				●		
<i>Lestes viridis</i>				●	●	
Fam. Platycnemididae						
<i>Platycnemis pennipes</i>				●		
Fam. Coenagrionidae						
<i>Ischnura elegans</i>				●		
<i>Pyrhosoma nymphula</i>				●	●	
<i>Enallagma cyathigerum</i>				●		
<i>Coenagrion puella</i>				●		
Subordo ANISOPTERA						
Fam. Gomphidae						
<i>Gomphus vulgatissimus</i>	●					
Fam. Aeschnidae						
<i>Aeshna cyanea</i>				●		
<i>Aeshna juncea</i>				●		
<i>Anax imperator</i>				●		
Fam. Cordulegastridae						
<i>Cordulegaster boltonii</i>				●		●
Fam. Corduliidae						
<i>Somatochlora metallica</i>				●		
Fam. Libellulidae						
<i>Libellula depressa</i>				●		
<i>Libellula quadrimaculata</i>				●		
<i>Orthetrum cancellatum</i>				●		
<i>Orthetrum coerulescens</i>				●		
<i>Sympetrum danae</i>				●		
<i>Sympetrum depressiusculum</i>				●		
<i>Sympetrum pedemontanum</i>		●	●	●	●	●
<i>Sympetrum vulgatum</i>				●	●	●
Totaal: 23 soorten						

1 = larve 2 = exuvium 3 = pas uitgeslopen ex.
 4 = imago 5 = parende ex. 6 = eiafzettende ex.
 (voorstellingswijze naar WILDERMUTH, 1980)

Tabel 1b:
 Lijst van de waargenomen
 libellensoorten op „Beek
 Groesgoor” (gegevens van
 mei 1981 tot oktober
 1983); met aanduiding van
 de waargenomen stadia.

Michiels, 1984) zijn vrijwel alle waarnemingen 'toevallig': ze werden meestal op niet-doelgerichte en niet-gestandaardiseerde wijze verzameld. In de maanden mei en juni, wanneer er al veel soorten vliegen, heb ik om studieredenen slechts uitzonderlijk de kans gehad op excursie te gaan naar Den Diel en omgeving. Het aantal waarnemingen uit die

periode is dan ook zeer beperkt. Imagines werden, voor zover ze niet in de vlucht of zit herkenbaar waren, met een vliedernet gevangen, in de hand gedetermineerd en weer gelost. Daarbij maakte ik voornamelijk gebruik van de determinatiesleutels van Dutmer en Duym (1977) en Michiels en Van Mierlo (1982). Larven en

waargenomen uitersten volgens literatuur	M E I			J U N I			J U L I			A U G U S T U S			S E P T E M B E R			O K T O B E R		
	1 - 10	11 - 20	21 - 31	1 - 10	11 - 20	21 - 30	1 - 10	11 - 20	21 - 31	1 - 10	11 - 20	21 - 31	1 - 10	11 - 20	21 - 30	1 - 10	11 - 20	21 - 31
<i>Calopteryx splendens</i>																		
<i>Calopteryx virgo</i>																		
<i>Sympecma fusca</i>																		
<i>Lestes sponsa</i>																		
<i>Lestes viridis</i>																		
<i>Platycnemis pennipes</i>																		
<i>Ischnura elegans</i>																		
<i>Pyrrosoma nymphula</i>																		
<i>Enallagma cyathigerum</i>																		
<i>Coenagrion puella</i>																		
<i>Coenagrion pulchellum</i>																		
<i>Erythronma najas</i>																		
<i>Ceriagrion tenellum</i>																		
<i>Gomphus pulchellus</i>																		
<i>Gomphus vulgatissimus</i>																		
<i>Brachytron pratense</i>																		
<i>Aeshna cyanea</i>																		
<i>Aeshna grandis</i>																		
<i>Aeshna juncea</i>																		
<i>Aeshna mixta</i>																		
<i>Aeshna isosceles</i>																		
<i>Anax imperator</i>																		
<i>Cordulegaster boltonii</i>																		
<i>Cordulia aenea</i>																		
<i>Somatochlora metallica</i>																		
<i>Libellula depressa</i>																		
<i>Libellula quadrimaculata</i>																		
<i>Orthetrum cancellatum</i>																		
<i>Orthetrum coerulescens</i>																		
<i>Sympetrum danae</i>																		
<i>Sympetrum depressiusculum</i>																		
<i>Sympetrum flaveolum</i>																		
<i>Sympetrum pedemontanum</i>																		
<i>Sympetrum sanguineum</i>																		
<i>Sympetrum striolatum</i>																		
<i>Sympetrum vulgatum</i>																		
<i>Leucorrhinia dubia</i>																		
aantal waarnemingsdagen per periode	1	/	/	3	1	/	7	7	10	8	4	4	4	2	6	1	/	/

Tabel 2:

Aanduiding van de waargenomen vliegperiode voor alle libellensoorten van „Den Driel” (dikke lijn) in periodes van 10 dagen; opgesteld a.h.v. eerste en laatste waarnemingen; de dunne lijnen geven de vliegtijd volgens de literatuur weer. Onderaan is het aantal waarnemingsdagen per periode aangegeven.

exuviae werden resp. verzameld door met een netje over de bodem van het water te slepen en door in de oevertvegetatie rond te zoeken. Voor de determinatie ervan gebruikte ik Dutmer en Duym (1977) en Carchini (1983). Voor een uitgebreide morfologische beschrijving van iedere soort, alsmede algemeenheden over ecologie en gedrag, verwijs ik naar enkele basiswerken voor libellenstudie, zoals Geijskens en Van Tol (1983), Aguesse (1968), Hammond (1977), en Robert (1958). Zie ook

Cammaerts (1979) voor de verspreiding van libellen in België. Alle waarnemingen zijn ter beschikking gesteld van het „Verspreidingsonderzoek van Libellen in België - Aanvullingen”, om gebruikt te worden in het kader van de „European Invertebrate Survey” (zie Michiels et al. 1986). De waarnemingen die in 1982 tijdens een zomerkamp op De Maat werden gedaan, werden vroeger al in een artikel samengevat. (Wasscher en Michiels, 1982).

3. RESULTATEN

De tabellen 1a, 1b en 2 geven een samenvattend overzicht van de waarnemingen per soort. Tabel 1a geeft weer welke levensstadia en gedragingen per soort werden waargenomen op De Maat. Tabel 1b illustreert hetzelfde voor Beek Groesgoor. In tabel 2 heb ik voor Den Diel in zijn geheel aangeduid binnen welke uiterste data een bepaalde soort werd waargenomen. In het onderstaande overzicht bespreek ik soort per soort, waarbij vooral de speciale gevallen iets meer aandacht zullen krijgen.

3.1. Orde Odonata - Onderorde Zygoptera

3.1.1. Fam. Calopterygidae

Weidebeekjuffer *Calopteryx splendens* (Harris, 1782)

Komt in de regel voor langs zuiver, stromend water. Op studieterrein vooral algemeen op lokaliteit A en BG.

Bosbeekjuffer *Calopteryx virgo* (Linnaeus, 1758)

Komt voor bij zuiver en zuurstofrijk, stromend water, vaak beschaduwde beken. In de kempen vrij zeldzaam en lokaal voorkomend. In de omgeving van Den Diel vermoedelijk reproducerend bij „Beetput" (Dessel), ongeveer 1 km ten noorden van BG. Op studieterrein slechts enkele, sporadische waarnemingen.

3.1.2. Familie Lestidae

Bruine Winterjuffer *Sympecma fusca* (Vander Linden, 1820)

Komt in de regel voor langs ondiepe heideplassen met rijke oevervegetatie. Niet algemeen. Vertoont een achteruitgang in heel België. Komt in de streek ook voor op De Ronde Put (Mol-Postel) en op de nabijgelegen Grote Sprietput (Wasscher en Michiels, 1982). Op studieterrein beperkt tot lokaliteiten G en Z, waar enkele malen juveniele exemplaren werden waargenomen, wat op lokale reproductie wijst.

Gewone Pantserjuffer *Lestes sponsa* (Hansemann, 1823)

Veruit meest algemene Lestes-soort. Komt bij uiteenlopende watertypes voor, maar talrijkst op voedselarme plassen. Op De Maat de hele zomer door talrijk voorkomend.

Houtpantserjuffer *Chalcolestes viridis* (Vander Linden, 1825)

Voorkomend langs zeer uiteenlopende watertypes, gaande van zwakstromende beekjes en sloten tot vijvers en vennen. Voorkeur voor

oevers met overhangende bomen. In de streek op de meeste plaatsen waargenomen. Ook op het studieterrein op de meeste lokaliteiten vrij algemeen.

3.1.3. Familie Platycnemididae

Breedscheenjuffer *Platycnemis pennipes* (Pallas, 1771)

Ontwikkelt zich meestal in zwakstromend water, soms in plassen. Vrij algemeen, ook in de streek gekend van verschillende vindplaatsen. Op het studieterrein slechts in beperkte aantallen aanwezig. Op De Maat voornamelijk geconcentreerd rond lokaliteit A, waar de soort ook reproduceert. Eveneens waargenomen op lokaliteit BG.

3.1.4. Familie Coenagrionidae

Lantaarntje *Ischnura elegans* (Vander Linden 1820)

Overal algemene soort. Op De Maat voornamelijk geconcentreerd rond lokaliteit WP en in mindere mate op lokaliteit A. Op andere plaatsen in kleinere aantallen.

Vuurjuffer *Pyrrhosoma nymphula* (Sulzer, 1776)

Voorjaarssoort die vrijwel overal voorkomt, meestal in kleine aantallen. Op De Maat vooral bij A. Bij BG een enkele keer waargenomen, o.m. 1 parend koppel.

Watersnuffel *Enallagma cyathigerum* (Charpentier, 1840)

Vooraf zeer algemeen op voedselarme plassen. In de hele streek, ook op studieterrein, zeer talrijk. Op De Maat vooral veel langs de plassen, minder bij A. Bij BG driemaal een enkel exemplaar waargenomen.

Azuurwaterjuffer *Coenagrion puella* (Linnaeus, 1758)

Ontwikkelt zich bij voorkeur in kleinere, dichtbegroeide plassen van allerlei aard. Op De Maat algemeen, vooral in juni bij WP, elders sporadisch. Op BG tweemaal waargenomen. Is wellicht algemener dan vermoed.

Variabele Waterjuffer *Coenagrion pulchellum* (Vander Linden, 1825)

Eurytoop, maar meest voorkomend op eutrofe plassen. Op studieterrein alleen op De Maat, en dan nog uitsluitend op WP. Is wellicht algemener dan vermoed.

Grote Roodoogjuffer *Erythromma najas* (Hansemann, 1823)

Ontwikkelt zich vrijwel uitsluitend in plassen die met drijvende waterplanten bedekt zijn. Op studieterrein hoofdzakelijk op WP (max. enkele 10-tallen ex. op 07-06-82). Is ook

algemeen op Grote Sprietput. Eénmaal waargenomen op G.

Koraaljuffer *Ceragrion tenellum*
(de Villers, 1789)

Komt voor bij stilstaand en langzaam stromend, voedselarm water met veel waterplanten. Niet zo algemeen, maar in de streek toch op de meeste plaatsen gevonden, meestal evenwel in kleine aantallen. Op studieterrein alleen op De Maat. Vooral bij A in juli vrij algemeen (max. 20-tal op 18-07-82). Reproduceert zich vermoedelijk vnl. hier. Driemaal op lokaliteit G gevangen (max. 5-tal ex. 24-07-83).

3.2. Orde Odonata - Onderorde Anisoptera

3.2.1. Familie Gomphidae

Plasrombout *Gomphus pulchellus*
(Selys, 1840)

Bij grote vijvers en plassen, soms ook bij stromend water. Algemeen op nabijgelegen Grote Sprietput. In studiegebied algemene verschijning in relatief hoge aantallen, vooral bij A, WP en V (max. 10-tal ex., V, 07-07-83 en 10-tal ex., WP, 03-07-83). Larve, parende en eiafzettende ex. o.a. waargenomen bij WP. Niet op lokaliteit BG waargenomen.

Beekrombout *Gomphus vulgatissimus*
(Linnaeus, 1758)

In de regel voorkomend aan zuurstofrijk, stromend water. Zeldzaam en bedreigd in België. Vliegt vooral eind mei en juni. In de streek drie vindplaatsen gekend, waar deze soort zich vermoedelijk ook reproduceert:

Beetput (Dessel), BG en A. Een opsomming van de waarnemingen op het studieterrein:

08-06-81	1 wijfje	WP
07-06-82	1 mannetje	A
05-04-83	2 larven	A
05-06-83	3 larven	BG
03-07-83	1 wijfje	A

3.2.2. Familie Aeschnidae

Glassnijder *Brachytron pratense*
(O.F. Müller, 1764)

Komt voor bij laagveenplassen. Niet algemeen. Uitgesproken voorjaarssoort. Dichtsbijzijnde vindplaats gelegen te Ravels. In studieterrein alleen gekend van De Maat. Reproduceert zich vermoedelijk bij WP (larve gevonden). Slechts drie waarnemingen:

07-06-82	1 exemplaar	WP
07-06-82	1 mannetje	A
07-04-83	1 larve	WP

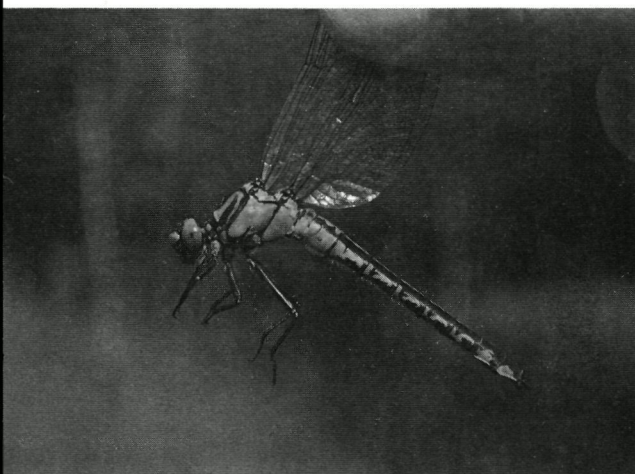
Blauwe Glazenmaker *Aeshna cyanea*
(O.F. Müller, 1764)

Eurytoop, meestal in (bos)vijvers en veenmoerassen, soms in stromend water. Algemeen. Op studieterrein echter slechts af en toe waargenomen.

Bruine Glazenmaker *Aeshna grandis*
(Linnaeus, 1758)

In laagveenmoerassen en (bos)vijvers. Enkele malen gezien, maar nooit meer dan 2 ex., samen. Eiafzettend wijfje éénmaal waargenomen op lokaliteit G op 08-08-83.

Venglazenmaker *Aeshna juncea*
(Linnaeus, 1758)



Beekrombout, sterk bedreigd door voortdurende achteruitgang van favoriete biotoop: zuivere laaglandbeken.

Foto: auteur



Libellen bijten niet! Deze mooie Blauwe Glazenmaker kan hoogstens wat kietelen.

Foto: auteur

Soort van oligotrofe vennen en veenplassen. Op studieterrein algemener dan *A. cyanea* of *A. grandis*. Vooral bij G (max. 5 ex. op 06-09-83), hier o.a. ook pas uitgeslopen exemplaren. Eveneens bij BG waargenomen.

Paardenbijter *Aeshna mixta*
(Latreille, 1805)

Algemeen bij de meeste eutrofe en mesotrofe wateren. Op studieterrein in augustus/september algemeenste aeschnide. Op De Maat o.a. veel op lokaliteit G. Op 26-09-83 hier ook eiafzettend wijfje. Meermaals exuviae gevonden bij WP.

Voorjaarsglazenmaker *Anaciaeschna isosceles* (O.F. Müller)

Bewoner van mesotrofe plassen met veel oevervegetatie.

Uitgesproken voorjaarssoort (mei-juni). Niet algemeen in België. Dichtsbijzijnde vindplaats in Ravels. Op studieterrein slechts éénmaal zelf waargenomen. Omdat in mei 1981 en mei '83 deze soort eveneens werd waargenomen, veronderstel ik dat ze zich hier ook reproduceert.

07-06-82 1 exemplaar WP

Grote Keizerlibel *Anax imperator*
(Leach, 1815)

Ontwikkelt zich in stilstaande plassen zoals vennen en vijvers. In Den Diel op alle plaatsen gezien, meestal solitair. Op G en WP in grootste aantallen: op beide plaatsen 5 ex. op 25-07-83.

Exuvium 1 maal bij WP gevonden.

3.2.3. Familie Cordulegastriidae

Gewone Bronlibel *Cordulegaster boltonii*
(Donovan, 1807)

Larve leeft uitsluitend in zuivere, ondiepe beken met zandbodem. Niet algemeen en plaatselijk. In de streek alleen gekend van nabijgelegen Beetput (Dessel). Op studieterrein van BG en A. Reproduceert zich ook op al deze plaatsen. Overzicht van de waarnemingen op het studieterrein:

14-06-81	1 exuvium	A
07-07-81	1 adult ex.	A
03-07-83	1 adult ex.	A
10-08-83	1 adult ex.	BG
12-08-83	1 eiafzettend w + 1 ex.	BG

3.2.4. Familie Corduliidae

Smaragdlibel *Cordulia aenea*
(Linnaeus, 1758)

Vrij algemeen op mesotrofe of oligotrofe plassen. Voorjaarssoort (mei, begin juni). In de streek alleen op De Maat algemeen; hier uitsluitend bij WP waargenomen (max. 10-tal

ex. op 07-06-82), hier ook éénmaal eiafzettend (08-06-81).

Metaalglanslibel *Somatochlora metallica*
(Vander Linden, 1825)

Komt voor in beschaduwde beken, vennen en vijvers. In de streek op meerdere plaatsen, steeds solitair, waargenomen. Slechts enkele waarnemingen op het studieterrein.

3.2.5. Familie Libellulidae

Platbuik *Libellula depressa*
(Linnaeus, 1758)

In uiteenlopende watertypes terug te vinden, vaak poeltjes. In de streek slechts sporadisch waargenomen. Dichtsbijzijnde populaties in B.N.V.R.-reservaat De Maat (Mol-Postel) en Beetput (Dessel). Laatste plaats is dicht bij lokaliteit BG. Op studieterrein slechts drie-maal waargenomen.

Viervlek *Libellula quadrimaculata*
(Linnaeus, 1758)

Vooral bij heideplassen, maar ook op eutrofe vijvers en poelen. Algemeen. Op studieterrein op alle plaatsen waargenomen, ook op lokaliteit BG. Vooral talrijk op WP, waar alle levensstadia en voortplantingsgedragingen gezien werden. Waarschijnlijk ook op Gemeentepas reproducerend. Het voorkomen van de variëteit *praenubila* met uitgebreide donkere vlekken op de vleugels, is opmerkelijk.



Viervlek, var. *praenubila*

Foto: auteur

Gewone Oeverlibel *Orthetrum cancellatum*
(Linnaeus, 1758)

Komt voor bij grotere plassen en vijvers. Zeer algemene soort. Op studieterrein op alle plaatsen waargenomen, ook bij BG.

Beekoeverlibel *Orthetrum coerulescens* (Fabricius, 1798)

Voorkomen beperkt tot zuivere, vaak kalkrijke beekjes met oevervegetatie. Niet algemeen. In de streek uitsluitend van waarnemingen op studieterrein gekend. Vooral geconcentreerd rond BG en A. Op de laatstgenoemde plaats werden herhaaldelijk alle levensstadia en voortplantingsgedragingen waargenomen (max.: 5 adulte mm en 10 pas uitgeslopen ex. op 03-07-83). Naar alle waarschijnlijkheid ook reproducerend op BG. Regelmatig in relatief hoge aantallen op V waar te nemen (max.: 1 m en 5 juv. op 21-07-83). Een enkele maal 1 m op WP.

Zwarte Heidelibel *Sympetrum danae* (Sulzer, 1776)

Op allerlei soorten plassen voorkomend, vooral algemeen bij oligotrofe vennen op zandbodem. Op De Maat overal algemeen aanwezig en wellicht algemeenste *Sympetrum*, vooral bij de plassen, o.m. lokaliteit G. Minder algemeen op lokaliteit BG.

Kempense Heidelibel *Sympetrum depressiusculum* (Selys, 1841)

Soort die voorkomt in mesotrofe plassen en vennen met een rijke oevervegetatie. In België zeldzaam. Vooral gekend van de Kempen. In 1982 werd ze ook in redelijke aantallen waargenomen in het B.N.V.R.-reservaat „De Maat” (Mol-Postel) en bij Wezel (Wasscher & Michiels, 1982). Op studieterrein algemene soort bij de plassen. Hier ook alle stadia en gedragingen waargenomen. Talrijkst in augustus en eerste helft van september.

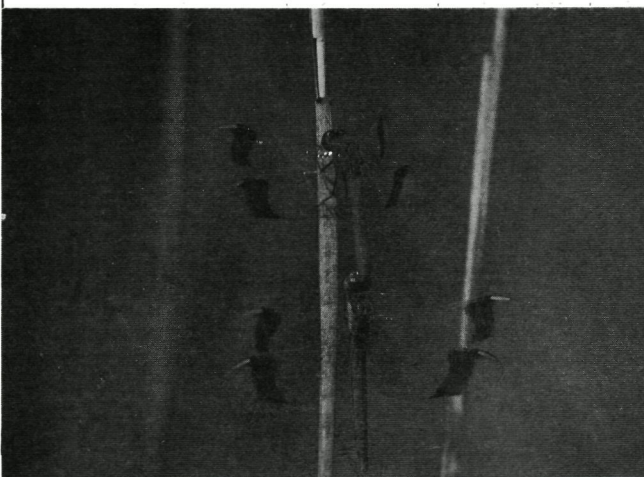
Gevlekte Heidelibel *Sympetrum flaveolum* (Linnaeus, 1758)

Komt voor in oligotrofe en mesotrofe plassen en moerassen. Vrij algemeen, maar sterk fluctuerend. Op studieterrein alleen op „De Maat”. Maximaal aantal geobserveerd op 15 juli 1983 op lokaliteit V (10-tal ex.). Hier ook geregeld tandems: vermoedelijk reproduce- rend op nabijgelegen lokaliteit WP.

Bandheidelibel *Sympetrum pedemontanum* (Allioni, 1766)

In België zeer zeldzaam. Cammaerts (1979) vermeldt voor deze soort slechts 1 waarneming na 1950 (prov. Luik) en 3 vòòr 1950. De eerste waarneming in de streek vond plaats in 1971 (mond. med. G. Luyts, Turnhout): 1 ex. bij Postel. De populatie in Den Diel werd ontdekt op 6 juli 1981, door de vondst van 1 juveniel wijfje nabij de Grote Sprietput. Op studieterrein plaatselijk zeer algemene soort, vooral bij de beken. Bij BG lopen de aantallen in augustus op tot honderden. Sinds de eerste

waarneming in Den Diel, zijn ook losse observaties uit de omgeving gekend: De Tikkebroeken - Kasterlee (1982: 1 w; 1983: 1 m; 1984: 1 m), De Blauwe Kei - Wezel (1982: 1 w), Lier (1983: 1 w), De Riebos - Mol-Postel (1983: waargen.), Zevenheerlijkheden - Mol-Postel (1983: eiafzettende tandems), Ronde Put - Mol-Postel (1983: meerdere ex.), Buitengoor - Mol-Postel (1983, 1984, 1985: waargenomen).



Een paartje van de zeldzame Bandheidelibel in tandemhouding. Het mannetje houdt daarbij het wijfje bij haar kop vast met zijn achterlijf aanhangsels. Foto: auteur

Bloedrode Heidelibel *Sympetrum sanguineum* (O.F. Müller, 1764)

Komt voor bij kleine plassen en vennen met veel oevervegetatie. Op studieterrein talrijk op „De Maat”, vooral rond lokaliteit WP, OS en G. Talrijk reproduce- rend.

Bruinrode Heidelibel *Sympetrum striolatum* (Charpentier, 1840)

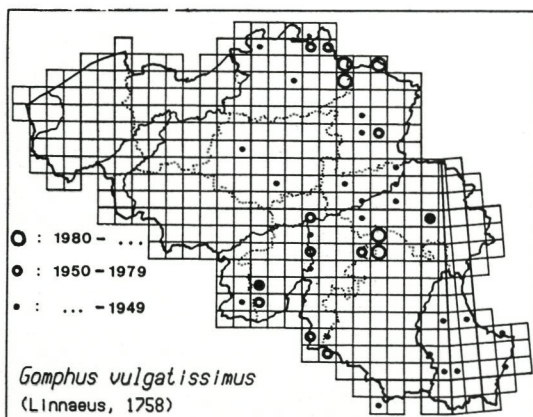
Op niet te voedselarme tot voedselrijke plassen en vijvers. Over het hele land algemeen, maar slechts enkele waarnemingen op studieterrein.

Steenrode Heidelibel *Sympetrum vulgatum* (Linnaeus, 1758)

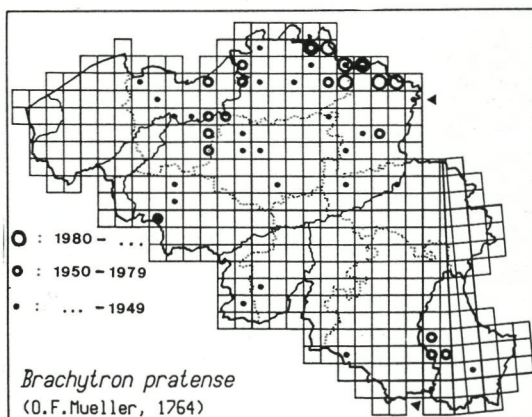
Bij allerlei types van plassen en vijvers te vinden. In de streek reeds op vele plaatsen waargenomen. Op studieterrein overal geobserveerd, ook op lokaliteit BG, maar hoogste aantallen genoteerd op lokaliteit G.

Venwitsnuitlibel *Leucorrhinia dubia* (Vander Linden, 1825)

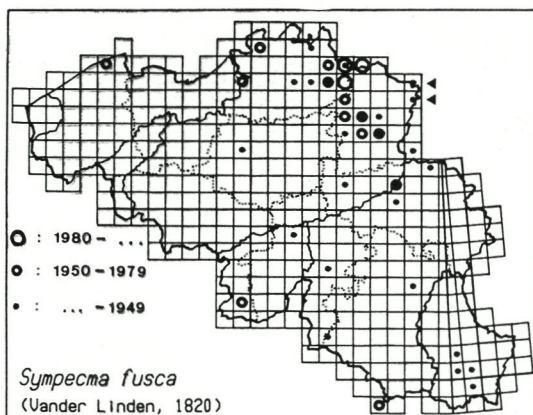
Algemeen bij voedselarme vennen en plassen. In de streek vindplaatsen gekend uit de streek van Turnhout en Noord-Limburg (Neerpelt).



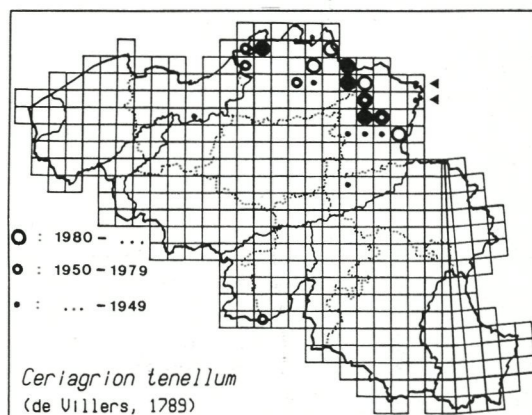
Figuur 2: Verspreidingskaart van de Beekrombout *Gomphus vulgatissimus* in België, een bedreigde soort van zuurstofrijk, stromend water (overgenomen uit Michiels et.al., 1985).



Figuur 3: Verspreidingskaart van de Glassnijder *Brachytron pratense* in België, een bedreigde soort van mesotrofe plassen (overgenomen uit Michiels et.al., 1985).



Figuur 4: Verspreidingskaart van Bruine Winterjuffer *Sympecma fusca* in België, een bedreigde soort die enkel nog van de Kempen gekend is (overgenomen uit Michiels et.al., 1985).



Figuur 5: Verspreidingskaart van de Koraaljuffer *Ceriagrion tenellum* in België, een typisch Kempische soort (overgenomen uit Michiels et.al., 1985).

Op Den Diel slechts 1 maal waargenomen,
zeer waarschijnlijk een zwervend exemplaar:
8 juli 1983 1 m WP

4. BESLUIT

Met zijn 37 libellensoorten moet Den Diel als een uitzonderlijk soortenrijk gebied beschouwd worden: méér dan de helft van de Belgische libellenfauna, die uit 68 soorten

bestaat (Michiels et al., 1985), is er vertegenwoordigd. Wellicht is dit een gevolg van de diversiteit van het milieu: aanbod van stromend en stilstaand, zuiver water; oligo-, meso- en eutrofe plassen; divers gestructureerde vegetatie en geen grootschalige menselijke beïnvloeding. Een aantal soorten die elders in België (of Vlaanderen) zeldzaam of zelfs ernstig bedreigd zijn, vinden hier de mogelijkheid zich voort te planten. Voor stromend

water denk ik hierbij vooral aan *Gomphus vulgatissimus* (figuur 2), *Cordulegaster boltoni*, *Orthetrum coerulescens* en *Sympetrum pedemontanum*. Voor deze laatste is Den Diel zeker de belangrijkste en mogelijk zelfs de enige voortplantingsplaats in ons land. Wat het stilstaand water betreft, zijn vooral enkele soorten die aan een mesotroof milieu gebonden zijn erg interessant, zoals *Brachytron pratense* (figuur 3), *Anaciaeschna isosceles* en *Sympetrum depressiusculum*.

Vele van de overige soorten zijn in Vlaanderen zeker niet algemeen, of zijn strikt beperkt tot de Kempen, zoals: *Sympecma fusca* (figuur 4), *Calopteryx splendens*, *Calopteryx virgo*, *Ceragrion tenellum* (figuur 5), *Gomphus pulchellus* en *Cordulia aenea*.

Anderzijds is het opmerkelijk dat sommige soorten, die op vele andere plaatsen in het land dan weer algemeen zijn, hier slechts in kleine aantallen voorkomen, zoals: *Sympetrum striolatum* en *Libellula depressa*.

Andere (nu nog bestaande) libellenmilieus met een vergelijkbaar aantal soorten zijn in ons land zeer zeldzaam. Er zijn nog een aantal soortenrijke gebieden gekend uit Noord-Limburg, waar ook nu nog meer dan 30 soorten kunnen waargenomen worden (bv. Hageven - Neerpelt, G. Jannis), maar in de rest van het land zijn zulke gebieden al lang verdwenen.

In Nederland zijn o.a. het Noordbrabantse Strijper Aa-gebied (Huijs & Peters, 1983: 37 soorten) en het Limburgse Meynweggebied (mond. med. J. Hermans: 40 soorten) om hun soortenrijkdom vermaard. Ook dit zijn landschappelijk zeer gevarieerde gebieden met een uitgebreid aanbod van libellen-habitats.

De invloed die de kanaalwerken zullen hebben op de libellenfauna van Den Diel is moeilijk te voorspellen. Indien de effecten zo diepgaand en langdurig zullen zijn als verwacht, zullen hoogstwaarschijnlijk precies die soorten waarvoor Den Diel zo interessant is, namelijk de soorten van mesotroof stilstaand en stromend water, sterk geschaad worden en wellicht ook verdwijnen. Een verhoogde bevoeiing met kanaalwater kan dit proces m.i. alleen maar versnellen. Alleen door het opgepompte grondwater opnieuw te laten infiltreren via speciaal daarvoor aangelegde greppels, of de sluis-in-aanleg volledig waterdicht af te sluiten van de omgeving, zoals voorgesteld door De Baere (ongepubl.), kunnen natuurlijke en economische belangen verenigd worden. Maar het is zeer de vraag of deze voorstellen technisch of financieel

haalbaar zijn. Een andere optie is natuurlijk alles laten zoals het is, maar wie heeft daar oren naar?

5. DANKWOORD

Ik ben vooral dank verschuldigd aan de Heer en Mevr. Dr. Verwaest voor de vrije toegang die ze me verschaften tot hun privaat eigendom op „De Maat”. Boswachter Michel Van Buggenhout dank ik voor de toelating vrij te werken op het gemeentelijk domein „Den Diel”. Veel van de gebruikte waarnemingen werden mee verricht door verschillende (ex-) leden van de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming. Ook zij worden hierbij nog eens hartelijk bedankt voor hun medewerking. De auteur geniet momenteel van financiële steun door het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek.

6. BIBLIOGRAFIE

- Cammaerts, R., 1979. *Atlas provisoire des Insectes de Belgique et des Régions limitrophes, cartes 1333 à 1400, les Odonates de Belgique et des Régions limitrophes*. Fac. Agron., Gembloux.
- Carchini, G., 1983. *A key to the Italian Odonate Larvae*. Societas Internationalis Odonatologica, Rapid Communications (Suppl.), No. 1, Utrecht.
- De Baere, D., 1986. *Hydrologische en ecohydrologische bedenkingen bij de geplande aanleg van een nieuwe sluis op het Kempisch kanaal ter hoogte van de provinciegrens Antwerpen-Limburg*. Rapport, U.I.A., Wilrijk.
- Dutmer, G. & F. Duym, 1977. *Libellen, tabellen voor de Nederlandse imago's en larven*. 2de druk, Nederlandse Jeugdbonduitgeverij.
- Geijskens, D.C. & J. Van Tol, 1983. *De libellen van Nederland*. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Hoogwoud.
- Hammond, C.O., 1977. *The dragonflies of Great Britain and Ireland*. Curwen Press, London.
- Hermans, H. & M.C. Van der Auwera, 1984. *Floristisch, ecologisch en phytosociologisch onderzoek van Den Diel (Mol)*. Ongepublic. lic. thesis, U.I.A., Wilrijk.
- Huijs, L.G.J. & H.P.J. Peters, 1983. *Libellen in het Strijper Aa-gebied, een landschapsecologische analyse*. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum.
- Michiels, N.K., 1984. *Inleidende ecologische studie van drie coëxisterende Sympetrumsoorten (O. Odonata, Fam. Libellulidae) in Den Diel, Mol*. Ongepublic. lic. thesis, U.I.A., Wilrijk.
- Michiels, N.K., A. Anselin, P. Goffart & M. Van Mierlo, 1986. *Voorlopige verspreidingsatlas van de libellen (Odonata) van België en het Groothertogdom Luxemburg*. *Euglena* 5 (2): 1-36 en *Gomphus* 3 (2): 1-36.
- Michiels, N.K. & M. Van Mierlo, 1982. *Libellentabel voor de Libellen van België en de omliggende landen*. Wielewaaljongeren, Turnhout.
- Robert, P.A., 1958. *Les Libellules (Odonata)*. Delachaux & Niestlé, Neuchâtel.

Aanpassingsvormen bij Duizendknoopfonteinkruid *Potamogeton polygonifolius* Pourr.

André De Jonghe

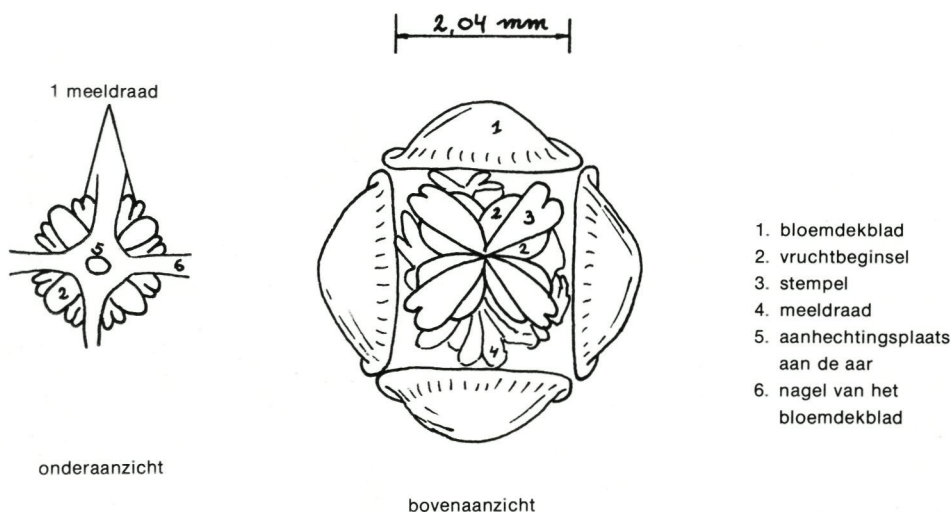
Fonteinkruiden zijn lastig te determineren planten. Meestal zullen de fijnbladige soorten voor heel wat nurigheid zorgen, maar ook de grotere broertjes kunnen het de botanist erg lastig maken. Dat ondervond op 8 mei vorig jaar de Nationale Werkgroep Botanie tijdens haar plantenweekend in de Gaume.

In een grote ondiepe plas met een dikke sapropeliumlaag op de bodem, groeide een flinke populatie fonteinkruid. De determinatie van deze steriele planten verliep nogal moeizaam. De vorm van de bladschijf kwam slecht met de beschikbare gegevens in de flora overeen. Daarom werd besloten om in een jampotje een exemplaar mee naar de camping te nemen.

Na eliminatie van de andere soorten aan de hand van de determineertabel bleven nog 2 mogelijkheden over: Rivier- of Duizendknoopfonteinkruid.

Alles, behalve de biotoop, wees aanvankelijk in de richting van het Rivierfonteinkruid: tamelijk smalle drijvende bladeren die aan beide uiteinden langzaam in een punt toelopen. De bladschijf was trouwens roodbruin aangelopen, in tegenstelling met de andere soort die een glanzend donkergroen of bronsgroen blad bezit. Opmerkelijk waren ook de lintvormige ondergedoken bladeren.

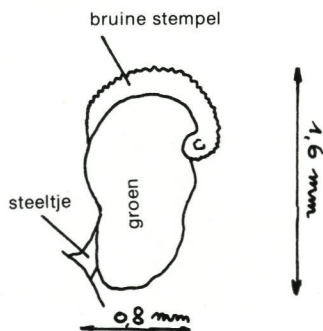
Omdat de afmetingen van de bladeren van beide soorten fonteinkruid elkaar overlappen plantte ik thuis de ingezamelde plant in een





Duizendknoopfonteinkruid: steriele plant met ondergedoken, langwerpige bladeren. 2/3 ware grootte. Tekening: auteur

ondiepe kom water, om aldus de bloei en daarna de vruchtvorming te kunnen volgen. De vorm van de vruchtjes zou zonder twijfel uitsluitend over de soortbepaling geven. Ik diende evenwel niet zolang te wachten. Slechts enkele weken nadien begonnen de drijvende lancetvormige bladeren van vorm te veranderen; een gedrongen en aan de bladvoet meer afgerond blad kwam te voorschijn. De lange lintvormige ondergedoken bladeren verdwenen zelfs. Kort daarna verscheen een bloeistengel: een aar met viertallige, afwisselende bloemkransen. Ieder bloempje (tekening) bestaat uit 4 bloemdekbladen waarmee de 4 meeldraden vergroeid zijn. Elke meeldraad is 2-hokkig en springt met overlangse spleten open. Hierdoor lijkt het of er 8 meeldraden zijn! De helmknoppen zijn zittend of zeer kort gesteeld op de nagel van het bloemdekblad (tekening). Elke bloem bevat 4 vruchtbeginsels met een zittende papileuze stempel. Het vruchtbeginsel (tekening) is 1-hokkig en omsluit een steenvrucht met 1 zaadje. Het vruchtje was ten hoogste 2,5 mm lang en niet gekield op de rug. Bij Rivierfonteinkruid meet het 3,5 tot 4 mm en is het scherp gekield op de rug. Zonder twijfel was dit Duizendknoopfonteinkruid. Ongelooflijk hoe de plant na een periode van ongeveer zes weken van uiterlijk was veranderd!



Vruchtbeginsel

Tekening: auteur

Het belangrijkste vegetatief verschil tussen voornoemde soorten zijn de steunblaadjes die bij Rivierfonteinkruid teer-vliezig zijn en spoedig verdwijnen, doch bij de andere soort veel steviger uitgroeien en ook bij de oudere bladeren aanwezig blijven.

In het begin van het seizoen kan dit kenmerk wel voor interpretatie vatbaar zijn. Blijven de steunblaadjes of gaan ze verdwijnen? Hier spelen ervaring en soortenkennis een belangrijke rol.

Omdat in het Rijksherbarium in Nederland

door gerenommeerde botanisten verscheidene planten van een verkeerd etiket waren voorzien en ook in België dergelijke vergissingen niet denkbeeldig zijn, past het wel om even dieper op het gedrag van Duizendknoopfonteinkruid in te gaan.

In de Kempen en de Ardennen komt het algemeen in vennen, sloten, greppels en beken voor. Het water mag echter niet geëutrofeerd zijn. In voedselrijk water wordt het trouwens bijna nooit gevonden, enkel voedselarm tot matig voedselrijk water is geschikt. De bodem kan zowel zand- als veengrond zijn. Het is trouwens de enige inlandse fonteinkruidsoort die in een dichte veenmosbegroeiing kan standhouden.

Zowel volle zon als schaduwrijke oevers komen in aanmerking. In een schaduwrijk milieu zal de plant zich echter alleen vegetatief vermenigvuldigen. Vermits de milieuomstandigheden nogal variabel mogen zijn, zal de soort zich ook aldus gedragen.

In voedselrijk water worden de grootste bladeren aangetroffen. Als het voedselaanbod te groot wordt zal Duizendknoopfonteinkruid door andere planten weggeconcentreerd worden en verdwijnen.

In ondiep stilstaand water vormt de plant een dunne tot dikke, ietwat lederachtige bladschijf. Bij stromend water blijft het blad dun en enigszins doorschijnend. Lint- tot lancetvormige bladeren met een tot 50 cm lange steel worden in diep stilstaand water gevormd. De lengte van de steel is erg variabel; bij een stijging van de waterstand zal hij langer uitgroeien. In het voorjaar verschijnen dan lange lintvormige ondergedoken bladeren aan de basis van de stengel. Ze verdwijnen in de zomer om plaats te maken voor drijvende, breed elliptische tot langwerpige bladeren die pas in de winter zullen afsterven.

Na het uitdrogen van een ven of waterplas in de zomer kan het fonteinkruid nog geruime tijd standhouden. Aan de top van de zijtakken van de wortelstok bevinden zich, beschermd door rode schubben, de winterknoppen. Deze knoppen kunnen een lange droogteperiode overleven en groeien in gunstige omstandigheden opnieuw tot volwaardige planten uit.

Indien de grond alleen vochtig blijft zal de landvorm ontstaan: een meer gedrongen plant met dicht bijeenzittende, kleine bladeren. Bij de landvorm op veenmodder en op Spagnumkussens is de bloemaar wel tenderder en worden er ook kleinere vruchten gevormd.

De grote variabiliteit van Duizendknoopfonteinkruid is enkel te wijten aan milieufactoren; als deze zich wijzigen zal de plant zich eveneens aanpassen. Vermits het verschil in uiterlijk niet erfelijk is behoren de verschillende

aanpassingsvormen tot dezelfde soort. Determinaties van bovenstaande vormen dienen best met herbariummateriaal gestaafd te worden. De verwarring met andere soorten zoals het Rivierfonteinkruid en de bastaard Potamogeton alpinus x natans is best mogelijk. Opmerkelijk bij de door ons gevonden planten waren de ondergedoken lintvormige bladeren, die veelal enkel in diep water gevormd worden. In ondiep water is dat eerder zeer uitzonderlijk dan normaal.

Dankwoord

Ik dank Louis Masuy voor het toesturen van

aanvullende documentatie.

Bibliografie

- Clason E.W., 1964. *Flora Neerlandica*. Deel 1, aflevering 6. Amsterdam. Koninklijke Botanische Vereniging.
- D'Hose R., 1978. Variabiliteit van Potamogeton polygonifolius Pourr. in België. *Dumortiera* 9 (1978), 11-13.
- De Langhe J.E., L. Delvosalle, J. Duvigneaud, J. Lambinon, C. Vanden Berghen, 1983. *Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden*. Meise. Nationale plantentuin van België.

A. De Jonghe, Mijlstraat 179, 2570 Duffel.

Een kunstbouw voor de kleintjes; een initiatief van de N.C.B.R.

D. Criel

Heel vaak krijgen we de vraag wat men kan doen om onze kleine marterachtigen te helpen. Een alledaagse vraag waarop we tot nog toe niet vlug een antwoord hadden. Niet dat er zo weinig te doen is, maar het vergt meestal heel wat moeite of het is niet zomaar te verwezenlijken. Ofwel is het niet datgene wat men zich had voorgesteld. We hebben daarom onze hersenen gepijnigd en een voorstel uitgewerkt. Niet om iemand bezig te houden, maar met een daadwerkelijke functie. De oplossing hebben we gevonden in de aanleg van kunstmatige schuilplaatsen. Wij noemen dat „kunstbouwen”.

Door de vernietiging van hun leefgebieden krijgen de roofdieren het immers steeds moeilijker een onderkomen te vinden. Kleinschalige landschapselementen, zoals heggen, houtwallen, hakhoutbosjes, ruigtes, hooimijten en houtstapels verdwijnen uit het landschapsbeeld. Het zijn voor de kleine marterachtigen — Wezel, Hermelijn en Bunzing — belangrijke toevluchtsoorden. Ze vinden er voedsel en beschutting.

Onze kunstbouw is niet zo kunstmatig als we op het eerste zicht vermoeden. We rakelen enkel een oude traditie op. Veel kleine marterachtigen en zeker de Bunzing verstopten zich vaak onder hout, hooi of stro. Ze maken er een nest of verschuilen er zich bij gevaar. Er bestaan veel varianten op onze kunstbouw. Niet altijd is een nestkast nodig. Het volstaat

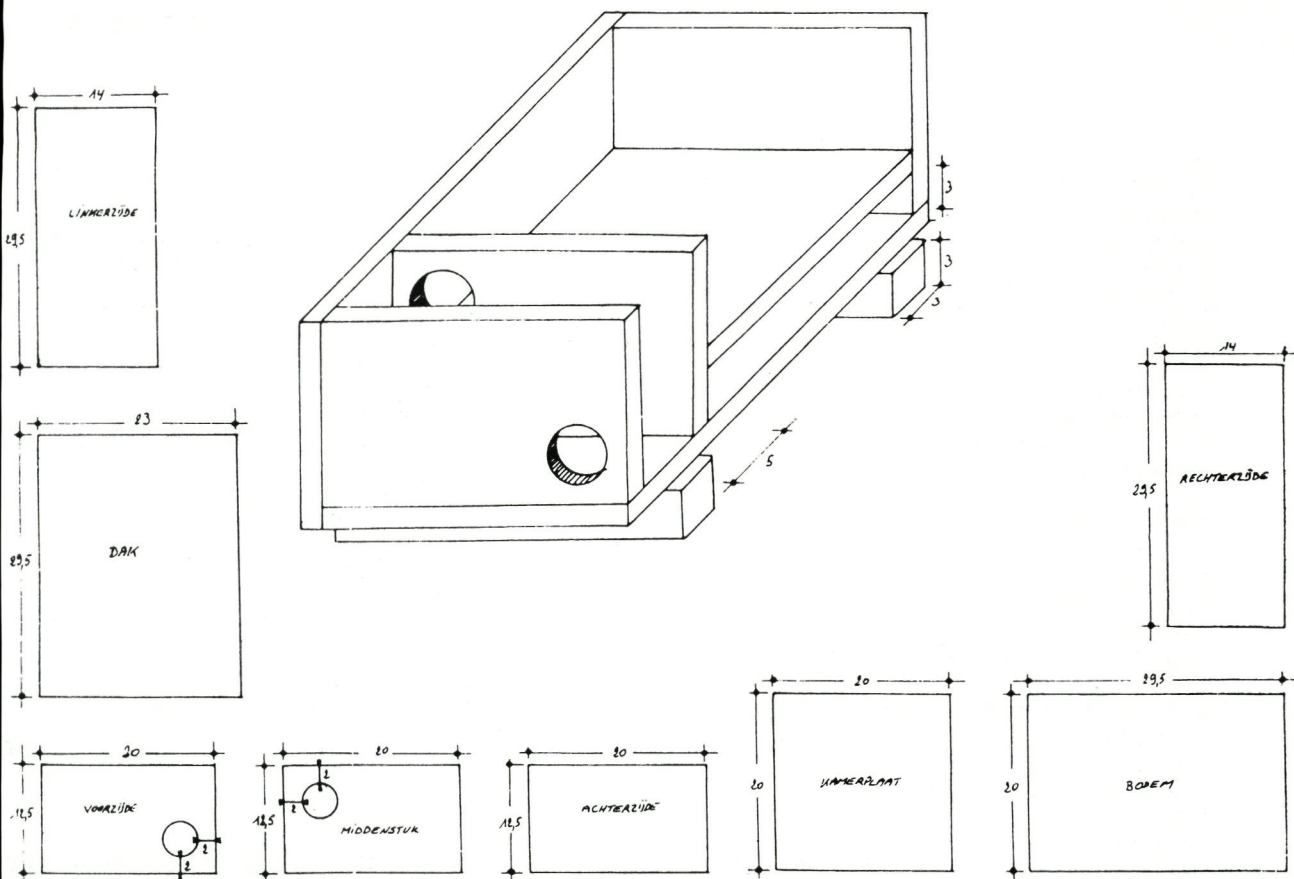


Nestkast voor Hermelijn

Foto: N.C.B.R.

bijvoorbeeld al het hout voor de open haard in je tuin, of het winterhooi van de schapen dermate te stapelen dat er ruimtes tussen ontstaan.

De kunstbouw die we hier aanprijzen bestaat uit een kleine houtstapel waaronder een nestkast is aangebracht. Men kan de nestkast ook onder iets anders schuiven, bijvoorbeeld onder hooi, tuinafval of een braamstruik, of ze ingraven. Zolang de plaats van keuze maar tochtvrij, rustig en niet te nat is. Een kunstbouw is uiteraard doeltreffend wanneer hij wordt aangelegd in een gebied waar er een gebrek is aan schuilplaatsen.



Schema van een nestkast voor Hermelijn

Copyright: N.C.B.R.

Gebruik enkel goed hout voor de bouw van de nestkast, zoals populier, den of spar met een minimumdikte van 1-1,5 cm. Zeker geen spaanderplaten of vergelijkbaar materiaal gebruiken! Zaag de planken op het aangegeven formaat en nagel ze aan elkaar volgens bijgaand schema. Boor in de voorzijde en het middenstuk, respectievelijk in de rechter-

onderhoek en de linkerbovenhoek een rond gat op enige afstand van de zijkant. De ronde opening kan ook vervangen worden door het uitzagen van een vierkante hoek in de plankjes. Net als bij vogelnestkasten bepaalt de grootte van de opening mee welke dieren ervan gebruik maken. Respecteer daarom nauwgezet de opgegeven maten. Hetzelfde

Afmetingen van de panelen bestemd voor de bouw van een nestkast voor kleine marterachtigen.

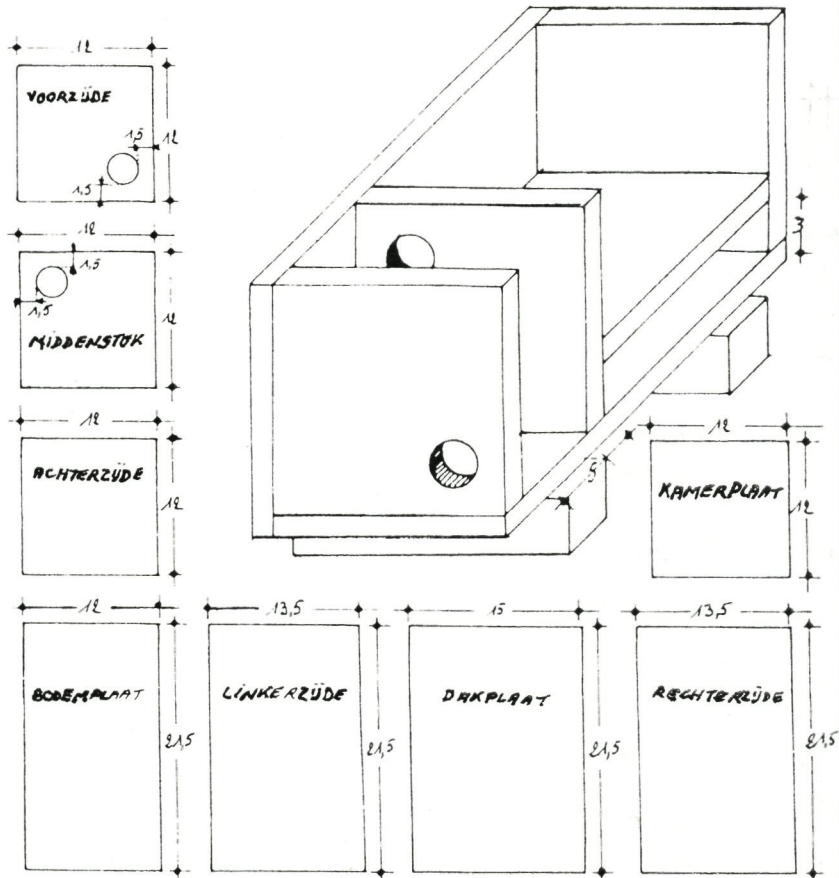
Omschrijving	Wezel	Hermelijn*	Bunzing*
Bodemplaat	21,5 x 12	29,5 x 20	42,5 x 30
Dakplaat	21,5 x 15	29,5 x 23	42,5 x 33
Zijkant links/rechts	21,5 x 13,5	29,5 x 14	42,5 x 16
Voorzijde/achterzijde	12 x 12	20 x 12,5	30 x 14,5
Middenstuk	12 x 12	20 x 12,5	30 x 14,5
Kamerplaat	12 x 12	20 x 20	30 x 30
Steuntjes	15 x 3	23 x 3	33 x 3
Opening ingang	2,5	4	8
Afstand ingang t.o.v. rand	3	5	9

Alle afmetingen zijn in centimeters.

* Omdat men zich dient te houden aan bepaalde in de handel zijnde maten van planken, moeten bepaalde onderdelen, zoals het dak en de kamerplaat bij Hermelijn en Bunzing, uit twee stukken worden samengesteld. Het hangt evenwel af van de houtsoort en de handelaar bij wie u koopt over welke afmetingen u kan beschikken. Daarom zijn gemakshalve alle afmetingen in één stuk aangegeven.

geldt voor de nestruimte. Roofdieren prefereren een kleine, geborgen ruimte omdat deze de lichaamswarmte beter vasthoudt en een veilig gevoel verschaft.

Houd er rekening mee dat u de openingen in de voorzijde en het middenstuk niet recht tegenover elkaar plaatst. Hierdoor voorkomt u tocht in de nestkast. De nauwe, afgesloten ruimte onder de nestruimte heeft een isolerende werking. Het dak is iets groter dan de bodemplaat om binnensijpelen van water te verhinderen. U kan de nestkast schilderen maar houd dan rekening met de lang aanhoudende geur van de chemische verf die elke potentiële bewoner afschrikt. Hierdoor kan het enige tijd duren vooraleer de nestkast gebruikt wordt. Gebruik in ieder geval geen bijtende of schadelijke produkten voor de behandeling van het hout.



Schema van een nestkast voor Wezel

Copyright: N.C.B.R.

Plaats de nestkast op een vaste en droge ondergrond. Oriënteer de opening naar het zuiden of naar een beschutte kant, bijvoorbeeld een heg of een struik. Plaats een stukje PVC-buis (± 50 cm) vóór de opening tussen drie spietjes, laat wel enige ruimte tussen de nestkastopening en de buisopening. Mocht de

ingang tot de buis toevallig of opzettelijk afgesloten raken, dan kan het dier nog altijd hierlangs weg. Bevestig op het dak van de nestkast een stuk onopvallend plastic dat enkele centimeters overhangt. Dit om insijpelen van regen te voorkomen.

Leg daarna kruisgewijs vier tot zes bussels snoeihout over de nestkast. Let erop dat geen openingen worden gelaten. Snijd de bussels desnoods los, eenmaal ze op hun plaats liggen. Het kan zijn dat het nodig is om na een jaar, als het hout zich gezet heeft, wat nieuw hout bovenop het oude aan te brengen. Je kan de bouw nu nog perfectioneren door errond struiken aan te planten of het terrein errond te laten verruigen. Waarschijnlijk zal je na enige tijd nieuwsgierig zijn en willen weten of de bouw reeds bewoond is. Laat je echter niet te gauw verleiden en garandeer zoveel mogelijk rust. In het najaar mag je je wel eens aan een controle wagen. Beschadig echter niet de burcht. Wees gerust dat je vroeg of laat wel eens een martertje de kop zal zien buitensteken.

Meer informatie over de Nationale Campagne Bescherming Roofdieren en over dit initiatief in het bijzonder kan u steeds bekomen bij de auteur.

Dirk Criel, Dorpsstraat 3², 3792 Sint-Pieters-Voeren



Nestkast met ingang

Copyright: N.C.B.R.

Brief aan een vriend

Beste Frans,

Wat ik dus voorspeld heb is uitgekomen: trouwen met een Wielewaalster brengt bepaalde konsekwenties mee.

Ze maakt je eerst bijlid van De Wielewaal om dan terloops de naam Terschelling te laten vallen en eer je het goed beseft ben je ingeschreven voor een Wielewaalweek op Terschelling!

Ze schrijft me dat je er geweldig tegen opziet een week lang met geharde Wielewalers rond te zwerven.

Niet panikeren, beste Frans, het valt echt wel mee als je je weet aan te passen. Het is bovendien nog erg karaktervormend.

Je leert er de deugden van geduld en verduidelijking beoefenen wat uiteindelijk leidt tot een gesublimeerde vorm van berusting. Het is dus een soort van retraite... als je begrijpt wat ik bedoel.

Aangezien ik al DRIE Wielewaalweken op Terschelling heb overleefd en toch nog over voldoende levenskracht beschik om aan een VIERDE week te denken, lijkt het me nuttig je een paar tips te geven om het allemaal te doorstaan.

Wat je alleszins NOOIT mag doen in Wielewaalverband is je verbazen. Je mag dus niet het hoofd schudden als je de eerste ochtend de Wielewalers ziet vertrekken uit Paal 8.

Het getuig dat ze meezeulen is geen granaatwerper of lanceerinrichting voor raketten maar kijkers en stellen voor foto-apparaten. De zware zakken die ze torsen bevatten niet enkel het lunchpakket en de thermos maar ook nog een halve bibliotheek naslagwerken... want als Wielewalers over een vogeltje of een bloemetje aan het discussiëren gaan dan willen ze voldoende argumenten achter de hand hebben om gelijk te halen. Verlies niet uit het oog, beste vriend, dat Wielewalers niets te veel, te groot, te ver of te zwaar is om hun ideaal te beleven!

Over de lunchpakketten maak je je best geen illusies, dat wordt dagenlang boterhammen met kaas en ham vreten... tenzij Wielewaal-nestor Lambert van de partij is... dan valt er wel eens een plakje (voortreffelijke) cake af!

De gevulde thermosfles heb je echt wel nodig, want de Wielewalers hebben de vervelende gewoonte hun uitstappen zo uit te zetten dat ze nooit in de buurt van een knusse borreltent of van een bruin café komen.

Enkel en alleen op Vlieland wordt er in een herberg gepauseerd maar dan nog hoofdzakelijk om de rugzakken in bewaring te geven! Het weze je een troostvolle gedachte dat 's avonds in Paal 8 de Bokma koud staat... maar hou je liever ver van dat gesublimeerd calvinistisch wijwater dat ze in het hotel als „bier” serveren.

Wat ik je wél kan aanbevelen is het nieuwe drankje „Wilde Kersen van Terschelling” dat duidelijk ter ere van de Wielewaal uit vogelkers wordt gestookt.

Feitelijk is het boeiend de Wielewalers te velde te observeren. Zelfs de grootste leek kan ze dadelijk determineren!

Als heel de bende plots stilvalt en alle kijkers en kijkbuizen op één punt gericht staan dan betekent dat dat ze een of ander raar vogeltje hebben ontdekt waar ze dan lyrisch over gaan doen of waar ze dan oeverloos over gaan debatteren op basis van een pluimpje hier of een vlekje daar.

Als alles meevalt wordt dat vogeltje genoteerd op een lijst waarmee de Wielewalers elk jaar Staatsbosbeheer gelukkig maken.

Hoed U ervoor aan de discussie deel te nemen maar noteer zorgvuldig de naam van het vogeltje, de plaats, het uur en de dag dat het gedetermineerd werd.

Als je namelijk nog eens op Terschelling komt (je vrouw kennende zit er dat dik in) dan kan je 's avonds aan tafel, zo tussen de soep en de patatten, even laten vallen dat je vorige maal, daar en daar, een Draaihals of ander raar vogeltje hebt gezien, dan kan je als bijlid op waarderende blikken rekenen.

Je maakt een nog betere beurt als je tijdens een wandeling een geharde Terschelling-Wielewaler argeloos vraagt: „Was het hier niet dat verleden jaar die Hop zat?”.

Als je dan zoals ik, één, twee of drie jaar kunt teruggaan dan zit je als bijlid werkelijk op rozen!

Schrik niet als je plots een vijftal Wielewalers op de grond ziet liggen met hun kontje in de lucht. Dat heeft niets te maken met de ritus van een nieuwe sekte, er wordt gewoon maar naar een speciaal bloemetje of plantje gekeken.

Wielewalers observeer je best als laatste in de rij.

Loop echter tegen het middaguur vooraan... want de laatste Wielewalers plegen meestal te arriveren als de etenstijd bijna verlopen is. Volg dezelfde tactiek bij de terugkeer of je mist

je borreltje vòòr het avondmaal.

Nog een laatste tip: als je met de boot terugkeert ga dan liefst binnen zitten. De overvliegende meeuwen kennen blijkbaar goed het verschil tussen een Wielewaler en een bijlid... want toen ze in gezamenlijk overleg een forse klad lieten vallen was ik de enige uit heel het gezelschap die prijs had... en als meeuwen iets laten vallen!

Kijk, beste Frans, het merkwaardige is nu dat je, weer thuis, tot de bevinding komt dat je feitelijk een heerlijke week hebt gehad: uren wandelen in weer en wind, een ruim landschap, een breed strand met forse branding... een echte rustkuur. Je hebt, zelfs als ongeoeffend bijlid uit je ogen

leren kijken en heel wat geleerd over het boeiende vogelleven van Terschelling. Alleen al het schouwspel van de baltsvlucht van de kiekendief of het gevecht van twee Koekoeken, een Eidereend roerloos op haar nest, zijn de moeite van een reis naar Terschelling waard... en uiteindelijk zijn die Wielewalers toch niet zò gek. Ze vallen best mee!

Dat wou ik toch even vertellen, beste Frans. Wellicht tot kijk... op Terschelling.

Hartelijk van bijlid tot bijlid,

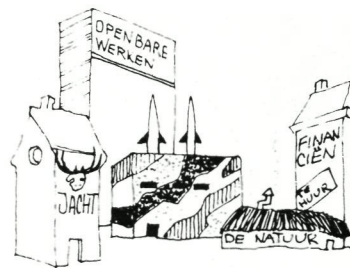
Jan Lambin.

Uit het mededelingsblad van afdeling Antwerpen-Zuid, 1e kwartaal 1986.



Foto: L. Kusters

Uit het wetstraatje



De reglementering op de riviervisserij

Ir. S. Tys

De riviervisserij wordt in België geregeld door de wet van 1 juli 1954 en haar uitvoeringsbesluiten, waarvan het K.B. van 13 december 1954 tot uitvoering van deze wet het voornaamste is.

T.o.v. de vroegere wet op de riviervisserij voerde deze reglementering drie fundamentele nieuwigheden in:

- openstelling van alle bevaarbare waterlopen alleen voor hengelaars, wat meteen het einde betekende van de verpachting van de visserij in deze wateren;
- drastische beperking van het gebruik van vistuigen. Naast de hengel en enkele kleinere vistuigen (kreeftenet, kreeftenroede, schepnet) werden nog alleen enkele netten t.b.v. de palingvangst (kruisnet, fuik) en de netten die op grond van internationale akkoorden in de Beneden-Schelde mochten worden gebezigd, behouden;
- instelling van een visserijfonds, dat aan de basis samengesteld is uit vertegenwoordigers van de provinciale hengelaarsverenigingen.

De gelden van het Fonds, dat gespijsd wordt door een afname van de opbrengst der visverloven, moeten dienen voor de bepoting van de openbare waterlopen, de verbetering van het toezicht, de steun aan de bestrijding van de waterverontreiniging en de verbetering van de riviervisserij in het algemeen.

De wet van 1954 is toepasselijk op alle waterlopen (bevaarbare waterlopen, onbevaarbare waterlopen) evenals op de visvijvers die in open verbinding staan met deze wateren.

Om op regelmatige wijze te vissen in de openbare wateren moet men:

- houder zijn van een visverlof afgegeven door de overheid

- de sluitingsperiode van de verschillende vissoorten eerbiedigen
- alleen de geoorloofde vistuigen, waarvan de hengel het voornaamste is, naleven
- toestemming hebben van de eigenaar van het visrecht in de onbevaarbare waterlopen.

In de loop der jaren na 1954 werden in de reglementering verdere beperkingen ingevoerd m.b.t. de gebruikte vistuigen zoals kruisnet en palingfuik, die nog slechts in enkele wateren (onbevaarbare waterlopen van Oost- en West-Vlaanderen, Beneden-Schelde en Grensmaas) mogen worden gebruikt.

De visverloven worden, namens de overheid, door de postkantoren afgegeven.

Er bestaan drie visverloven:

- een verlof van 350 F dat het gebruik van maximum twee hengels vanaf de oever toestaat;
- een verlof van 1.000 F dat het gebruik van maximum twee hengels vanuit een boot toestaat;
- een verlof van 1.400 F dat het hengelen anders dan vanaf de oever of vanuit een boot toestaat;

De visvangst is verboden tijdens de paaitijd, met name:

- van 1 oktober tot 15 maart voor de Forel
- van 1 januari tot 31 mei voor de Snoek
- van 16 april tot 31 mei voor de overige vissoorten, de Paling uitgezonderd waarvoor geen gesloten tijd bestaat
- van 1 januari tot 31 juli mogen de Rivierkreeften eveneens niet worden gevangen.

Een besluit van de Vlaamse Executieve van 10 december 1986 heeft bovendien voor het eerst een verbod ingesteld voor het vangen van een zestal met name aangeduide vissoorten gedurende gans het jaar. Deze soorten zijn:



De zieke Maas: méér nog dan een goede reglementering, is de waterkwaliteit van belang

Foto: L. Kusters

- de Zeeforel
- de Bittervoorn
- de Kleine Modderkruiper
- het Bermpje
- de Rivierdonderpad
- de Grote Modderkruiper

Eventueel gevangen vissen van deze soorten moeten onmiddellijk in het water worden gezet.

Voor een aantal andere vissoorten werden minimummaten vastgesteld. Vissen van deze soorten die zouden worden gevangen en die de vereiste minimummaat niet bezitten, moeten onmiddellijk terug in het water worden gezet.

Enkele voorbeelden van deze minimummaten:

- Snoek: 45 cm
- Karper: 35 cm
- Zeelt: 25 cm
- Blankvoorn en Rietvoorn: 15 cm

Het visrecht in de onbevaarbare waterlopen wordt door de wet van 1954 toegekend aan de oevereigenaars, elk tot in de helft van de waterloop. Om in een onbevaarbare waterloop te vissen moet men dus niet alleen houder zijn van een officiële visverlof, maar moet men ook de toestemming bezitten van de oevereigenaar.

De reglementering op de riviervisserij bevat nog een aantal andere verbodsbepalingen, waarvoor wij de lezer naar de reglementaire teksten verwijzen.

GOED NIEUWS

Vanaf 1 juli 1987 ontvangt elk nieuw lid, buiten de volledige jaargang 1987 van *Wielewaal-Oriolus*, bovendien nog een van de brochures:

- *Roofvogels van Postel en omgeving* door D. Draulans, of
- *Tussen Griel en Bruine Kiekendief* door R. De Lust.

Voor u gesprokkeld



— Geslaagde broedgevallen van de Poelruiter in 1986 tonen aan dat de soort zich uitbreidt in westelijke richting, nu reeds broedend aanwezig in de omgeving van de Baltische Zee.

— Hervangstgegevens van een Blauwe Reiger: gedood door een jachtluipaard... in een safari-park in Nederland.

— De Blauwe Kiekendief broedt sinds 1986 weer in België: 5 territoriumhoudende koppels en 1 zeker broedgeval in de Hoge Venen in 1986.

— In het Britse Ringwerk werd een Noordse Stormvogel meer dan 25 jaar, een Eider 26 jaar, een Grote Jager 21 jaar en een Spreeuw 22 jaar oud.

— De populatie Parelduiker in Schotland bleef de laatste 15 jaar vrij konstant op ongeveer 150 broedparen.

— Van de Merel en de Koolmees werden er van elk reeds meer dan 1 miljoen geringd in Groot-Brittannië.

— Ooievaars die in Portugal broeden op zeekliffen en in rotsspleten gaan stilletjes achteruit: 17 broedparen in 1986, 26 in 1985 en 30 in 1984.

— Kleine Jagers trekken meer over land dan algemeen geweten is; twee hervangsten in het binnenland van Soedan en Zaïre maken deze stelling hard.

— De Witkopeend broedt weer in de marismas van de Gualdalquivir.

— Grote Sterns die overwinteren in West-Europa behoren tot de subspecies *acuflavidus* die in Noord-Amerika broedt; 2 *Acuflavidus*-Grote Sterns geringd in Noord-Carolina (V.S.A.) werden hervangen in Nederland en Groot-Brittannië.

— De Turkse Tortel broedt nu ook in Marokko.

— Schotse Zeekoeten overwinteren in Portugal maar ook aan de Noordkaap, in het uiterste noorden van Noorwegen.

— Het Bladkoninkje is in Groot-Brittannië een jaarlijkse doortrekker in vrij klein aantal (101-1000 ex.); zijn aanwezigheid op de grond wordt in verband gebracht met oostenwinden gecombineerd met een brede anticycloon boven Centraal-Rusland en ten westen van de Oeral.

— Buitenlandse „vogelliefhebbers” worden meer en meer betrappt in het verboden broedgebied van de Flamingo in Andaloesië; deze kolonie is met zijn 7.500 broedparen de 2de grootste van Europa.

— Waarom zijn er zo weinig vrouwelijke ornithologen in Europa terwijl er in de V.S.A. en Canada een vrouwelijke meerderheid is die naar de vogeltjes kijkt, vraagt een eenzame Brit zich af die op het terrein nog maar eenmaal een vrouwelijke evenknie heeft ontmoet.

— „Rust en evenwicht in de natuur kan het best gestimuleerd worden door je er zo min mogelijk mee te bemoeien”. Jaap Taapken.

— De ganzenjacht is in Nederland danig uit de hand gelopen. Ornithologen hebben het over „Italiaanse toestanden” en praktijken die niks te maken hebben met het bestrijden van landbouwschade. Op sommige plaatsen houdt men bijna honderd geleewiekte lokganzen om de ganzen ertoe aan te zetten te landen! Voor 100 tot 250 gulden per persoon per dag zijn er 149 Duitsers, 136 Fransen, 81 Italianen, 64 Amerikanen en 57 Belgen in Friesland geregistreerd om er te jagen. Dat het afschot massaal moet geweest zijn bewijst dat bij één poelier in Apeldoorn 5.000 gedode ganzen werden afgeleverd!

— In Chimay (Wallonië) werd een broedgeval van de Torenvalk op de grond vastgesteld. De 2 jongen vlogen uit.

— Bij een ornithologische expeditie in de provincie Hebei, Volksrepubliek China, werd een gierzwaluw waargenomen die men niet kon thuisbrengen en die vermoedelijk een nieuwe soort op de wereldsoortenlijst zal

betekenen.

— Sommige Engelse ornithologen zijn op hun achterste poten gaan staan naar aanleiding van een Amerikaanse suggestie om Engelse vogelnamen een internationaler tintje te geven. Dus voortaan bij ons een Jan van Londen, een Europese Gaai en een Wielebelg?

— Meer dan 200 Grauwe Ganzen stierven aan loodvergiftiging door het nuttigen van loodhagel die vermengd was met zandkorreltjes die door de ganzen werden opgegeten om de spijsvertering te verbeteren.

— De Kleine Jager achtervolgt stern en kleine meeuwen (Drieteenmeeuw en Stormmeeuw inbegrepen) terwijl de Middelste Jager, zoals de Grote Jager, achter de grote meeuwen (Zilvermeeuw en Kleine Mantelmeeuw inclusief) aangaat en hen meermaals tot in het water drijft.

— Om de dood van duizenden Kepen te voorkomen werden midden januari 1987 op de provinciale weg (met veel beuken) tussen Baarn en Hilversum (Nederland) vijf waarschuwborden geplaatst om automobilisten te waarschuwen voor opvliegende vogels uit de wegbermen.

— In Engeland wordt de Segrijnslak, meer dan de Witgerande Tuinslak en *Monacha cantiana* bij zanglijster-smidsen gevonden. Het vermoeden bestaat dat alleen de grote individuen naar de smidse worden gebracht terwijl de kleine, soms met huis en al, ter plaatse worden gekraakt.

Bronnen: *British Birds* 80/1, 80/3 en 80/4, *Aves* 23/4, het *Vogeljaar* 35/1, *Ringings and Migration* 7/3, *Zonnedauw* 80/3

Rogier de Fraine

— De „International Council for Bird Preservation” heeft een poster uitgebracht waarop staan aangegeven de belangrijkste routes van de vogeltrek tussen Europa en Afrika. De poster zal onder meer in een groot aantal Afrikaanse landen worden verspreid.

— De laatste overgebleven Auerhoenders dreigen definitief uit de Vogezen te verdwijnen als alle projecten voor het beoefenen van de wintersport worden gerealiseerd. Ondersteund door deskundigen en liefhebbers van deze unieke vogel voeren de betrokken autoriteiten nu strijd voor het behoud van de laatste broedparen.

— Met het besluit inzake de creatie van het natuurpark van de Albufera van Valencia heeft de Spaanse overheid het eerste natuurgebied

in deze streek onder bescherming gesteld. De Albufera en het omliggende gebied vormen een essentieel onderdeel van het Europese netwerk van waterrijke gebieden en zijn van belang voor het in stand houden van de vogeltrek tussen Afrika en West-Europa langs de Middellandse Zee. De overheid heeft eveneens een resolutie aangenomen inzake het wetsontwerp waarbij de Columbretes-eilanden en de kustwateren tot nationaal park worden verklaard; het gebied vormt het leefmilieu van een grote verscheidenheid bedreigde soorten, waaronder de Monniksrob.

— Meer dan 5000 meren in het zuiden van Zweden zijn biologisch volledig dood ten gevolge van de zure regen. Men gelooft dat het milieu in het noorden na het ongeluk in Tsjernobyl verscheidene tientallen jaren ernstig besmet zal blijven.

— Een kustgebied van 16 km lengte rondom Lundy, in het kanaal van Bristol, is tot zee-reservaat verklaard. Het reservaat herbergt talrijke zeldzame soorten zoals Grijs Zeehonden en alken. Een groot gedeelte van het eiland is wetenschappelijk van bijzonder belang vanwege de flora en de fauna, en de zeevogels die er nestelen. Er bestaan plannen in Groot-Brittannië voor zes andere zeereservaten, die in 1987 tot stand moeten komen.

— De populatie Steenarenden in de Alpen schijnt zich niet alleen te stabiliseren maar zelfs aanzienlijk te vermeerderen. Deze prachtige vogel is waargenomen in de omliggende bergketens, zoals het Zwarte Woud, en men hoopt zelfs dat hij daar al gebroed heeft.

— Ieder jaar komen in Spanje duizenden chimpansees om ten gevolge van de buitensporige handel op stranden, waar talrijke fotografen deze dieren gebruiken om toeristen aan te lokken. De Internationale Liga heeft een dringend beroep gedaan op de Spaanse overheid om de bepalingen van het CITES-Verdrag toe te passen en de illegale import en het gebruik van jonge, wilde chimpansees in Spanje te verbieden.

— In nauwe samenwerking met de Maltezer ornithologische vereniging heeft de International Council for Bird Preservation een rapport opgesteld over de kritieke situatie van trekvogels op Malta. In het rapport wordt beroep gedaan op de bevoegde overheidsinstanties om de internationale teksten voor de bescherming van de natuur te doen naleven. Op de meeste van de 350 vogelsoorten die op hun trek in groten getale over de Maltezer eilanden vliegen, wordt vaak illegaal en zonder onderscheid geschoten.

— Op grond van de Richtlijn 409/79 inzake de bescherming van vogels en hun leefmilieus heeft de Duitse Bondsrepubliek de Ekster, de Vlaamse Gaai en de Zwarte Kraai onder volledige bescherming gesteld. Deze maatregel heeft hevige onrust verwekt onder de Duitse jagers en natuurbeschermers, vanwege de schade die deze vogelsoorten aanrichten onder de kleine dieren, met name in het broedseizoen.

— De populaties van Flamingo's op de brakke meren in Centraal Turkije nemen toe, evenals in de lagunes in de kustvlakten aan de Middellandse Zeekust. De grootste concentraties zijn aanvankelijk waargenomen in 1976 in Sultansazligi (42.000); 10 jaar later is de populatie Flamingo's op het meer van Seyfe gegroeid tot 320.000 ex. Op het ogenblik schat men het totaal aantal Flamingo's op 400.000 exemplaren.

Uit de nieuwsbrief van de Raad van Europa, 1987, 1 en 2.

De zeldzaamste Europese broedvogel, de Freira *Pterodroma madeira* staat op het punt te verdwijnen. De kleine, grijs en witte stormvogel broedt alleen op Madeira. Hij brengt het grootste deel van het jaar door op zee en komt alleen naar het vasteland om er te broeden op de steile kliffen. Bij een telling door de ICBP in

1986 vond men slechts 18 adulte vogels en geen enkel jong. De voornaamste oorzaak van de vermindering is de talrijke aanwezigheid van ratten in het broedgebied.

Bron: World Birdwatch, Spring 1987

R. Franckx

Geslaagde paddenactie te Tongeren

Van half maart tot eind april trekken padden, kikkers en andere amfibieën naar een waterrijke omgeving om te paren. Bij het oversteken van de (drukke) wegen vallen vaak veel slachtoffers.

Om dit te voorkomen heeft de Dienst Leefmilieu van de stad Tongeren van half maart tot eind april haar jaarlijkse paddenoverzetactie gehouden. Er werden 2 plaatsen uitgezocht, namelijk Elderen en Kolmont-Overrepen. We werden voor onze inspanningen beloond, want dagelijks waren de vangemmers goed bezet. Enkele natuurvrienden uit de buurt hielpen bij het overzetten, zodat het juiste aantal moeilijk te bepalen is. Maar we mogen toch rekenen op een 900 exemplaren.

We zijn er fier op dat dit initiatief ook dit jaar weer werd genomen en dat wij also bijdragen tot het behoud en de bescherming van de betrokken dieren.

(mededeling Milieudienst Tongeren)

Vijf vòòr twaalf

WIELEWAAL AFGEWEEZEN DOOR DE RECHTER.

Reeds begin dit jaar staken de natuurbeschermingsverenigingen in het Waasland een waarschuwende vinger uit naar het Ruilverkavelingscomité Meerdonk (zie Wielewaal maart 1987, p. 75). Indien het graven van sloten rond het krekengebied van Saleghem ongewijzigd zou uitgevoerd worden zou De Wielewaal de werken laten stopzetten.

Eind april was het zover. De werken werden aangevat ter hoogte van de Waterstraat, één van de percelen die als reservaat beheerd worden. In 1983 liet De Wielewaal hier ook de werken stilleggen wegens het betonneren van deze landelijke private

weg. Nu werd er langs het reservaat een diepe brede sloot gegraven waarbij de grond in het reservaat gestort werd bovenop meidoornstruiken en jonge eiken.

Onmiddellijk werd groot alarm geslagen niet alleen omwille van de aangebrachte vernielingen in een natuurreervaat maar ook omdat Minister Deprez zijn belofte om vooraf overleg te plegen niet had ingelost en de parallelsloten ongewijzigd liet graven. Een laatste verzoeningspoging ter plaatse met de Nationale Landmaatschappij bracht geen wijzigingen in de standpunten.



Daarop trok De Wielewaal begin mei naar de rechtbank te Dendermonde en vroeg de werken op te schorten. In afwachting van een uitspraak in kortgeding liet de rechter de werken stilleggen. De Wielewaal, gesteund door ABLLO en BNVR, had een stevig dossier. Beheerder zijnde van verscheidene percelen met een geregistreerde beheersovereenkomst kon de vereniging een zakelijk belang voorleggen en zelfs een schadeëis stellen voor de vernieling van bomen en struiken.

Na drie weken oordeelde de rechtbank er echter anders over en deed zelfs geen uitspraak in de hele zaak. De vereniging zou geen belanghebbende partij zijn ondanks het beheerscontract, ondanks het jarenlange beheer. Eens te meer wordt de natuurbescherming voor schut gezet doordat de rechter, niet vertrouwd met de materie van ruilverkavelingen en natuurbeheer, zich beroept op wankel argumenten (het arrest Eikendaal).

Beroep kan alsnog aangetekend worden maar zelfs bij een gunstige uitslag zal het kwaad geschied zijn want de werken werden terug aangevat.

Jan Dhollander



Bij de aanleg van de gracht werd ook struweel en bembegroeiing vernietigd. Foto: J. Dhollander

Verenigingsberichten

Activiteitenkalender juli - augustus 1987

JULI

- 2 **Gent.** PWG-streepocht in hok D34121 Zuidelijke omgeving De Pinte. Vertrek: om 18.30 u. op de brug over de E17 op de weg Gent-Oudenaarde (N60).
- 3 **Mechelen.** Plantendeterminatie te Berg. Vertrek: station NMBS Mechelen - 18.45 u. Leiding: J. Peeters. Einde: station NMBS - 21 u.
- 3 **Netevallei.** Neteling. Dia- en praatavond in het lokaal, Leopoldlei 81 Hallaar. Aanvang: 20 u.
- 4 **Antwerpen-Centrum.** Voormiddagbezoek aan Fort VII te Wilrijk. Bijeenkomst: ingang van het fort, Legerstraat 40 te Wilrijk om 9 u. Leiding: A. Uyttendaele. Einde ± 12 u.
- 4 **Waregem.** Avondwandeling in de omgeving van de Spitaalbossen en de Nokerse meersen. Vertrek: Café Stokerijtje (langs de weg Waregem-Wortegem-Petegem) te Wortegem-Petegem om 19.30 u. Leiding: M. Libert. Mee te brengen: Stevige schoenen, verrekijker, veldgidsen. Einde: 22 u.
- 4, 11, 18, 25. **Westkust.** Duinenwandeling. Vertrek: voet Hoge Blekker Koksijde om 9 u. Leiding: G. Note.
- 5 **Antwerpen-Zuid.** Bezoek aan de bijentuin te Schilde. Vertrek: Met eigen wagens aan het station van Oude God om 13.30 u. Leiding: L. Wouters, tel. 449.29.20. Einde: 17 u.
- 6 tot 17. **Schelde en Leie.** Familiereis naar Zuid-Tirol. Leiding: P. Van Ceunbroeck.
- 8 **Netevallei.** Avondwandeling in natuureservaat De Steenbeemden te Lier. Vertrek: station Heist om 18.30 u. Leiding: S. Wuyts. Mee te brengen: verrekijker, laarzen. Einde: Heist 22 u.
- 11 **Denderland.** Werkgroep botanie: inventarisatie kilometerhok E3 17 41, Kerksken-Mussenzele. Vertrek:

- Square J. Geerinck (St.-Annakerk) te Aalst om 8.30 u. Leiding: P. Van den Bremt, L. Annaert, Ch. Breckpot. Mee te brengen: loupe, flora's, laarzen. Einde: 12.30 u.
- 11 **Klein-Brabant.** Maaien in reservaat Orchis. Vertrek: Bornem-Boskant 8 u. Informatie: 03/889.79.03. Mee te brengen: Picknick.
- 11 **Lier.** PWG: AWW-Bekkens Duffel. Inventarisatie km-hok C4 58 42. Omgeving Duffelse sluizen. Vertrek: station Lier 8.30 u. Leiding: A. De Jonghe. Mee te brengen: laarzen, flora, loupe. Einde: Duffel.
- 11 **Netevallei.** Natuurbeheerswerken in de reservaten Boeckxbeemden en Kerkendonckske. Vertrek: Kerk Hallaar om 8 u. Mee te brengen: laarzen. Einde: 12 u.
- 12 **Brugge.** Dagtocht naar schorren en slikken, Braakman plantenwerkgroep. Vertrek: 9.30 u. station Brugge. Leiding: P. Keirsebilck. Mee te brengen: picknick, flora, loupe.
- 12 **Gent.** Namiddagwandeling in het H. Geestgoed. Vertrek: Aan de kerk van Merelbeke Centrum om 14 u. en aan de ingang van het bos om 14.15 u. Leiding: E. Van Renterghem.
- 12 -17 **Klein-Brabant.** Keren van het hooi in reservaat Orchis. Dagelijks om 10 en om 19 u.
- 12 **Stern.** Wandeling door de Scheldevallei te Eke. Vertrek: om 9 u. Scheldebrug Eke. Leiding: K. De Coninck. Einde: 11.30 u.
- 12 **Westkust.** Polderwandeling Fintele-Lovaart. Vertrek: parking kerk Pollinkhove om 14.30 u. Leiding: Z.E.H. A. Demarey.
- 14 **Gent.** PWG-streepocht in hok C34121 Puttebossen te Sleidinge. Vertrek: om 18.30 u. aan de kerk van Sleidinge.

- 15 **Voorkempen i.s.m. Brechtse Heide.** PWG: uitstap omgeving Antitankkanaal te 's Gravenwezel. Vertrek: 19 u. kerk 's Gravenwezel. Leiding: A. Ligtoet.
- 18 **Klein-Brabant.** Wegdragen en busselen van het hooi in reservaat Orchis. Vertrek: 9 u.
- 18 **Merelbeke.** Avondwandeling in het Liedermeerspark op zoek naar glimwormen; verder kort bezoek aan het natuurreservaat en het vogelasiel. Vertrek: Merelbeke-Centrum om 19.30 u. Leiding: G. De Meulemeester.
- 18 **Turnhout.** Insektentocht. Vertrek: gemeentehuis Oud-Turnhout om 9 u. Leiding: G. Loos en M. Smets. Mee te brengen: knapzak, laarzen, loupe, insektengids. Einde: 17 u.
- 18 **Waregem.** Landschapswandeling in Huise. Familietocht die ook gemakkelijk met kinderwagens kan gebeuren. Vertrek: kerk Waregem (standbeeld) om 14.30 u. of kerk Huise om 15 u. Leiding: G. Delsol en R. Laverge. Na de wandeling is er een gezellig samenzijn in pannekoeken-huisje „De Gans” te Huise: boterhammen met hesp of kaas, streekbieren, pannekoeken en gelegenheid tot volksspelen. Voor meer inlichtingen en inschrijvingen: zie regionaal blad „De Vlasbloem”. Terug aan de kerk van Waregem omstreeks 20 u.
- 19 **Netevallei.** Maandelijks boswandeling in de Averegeten te Hallaar. Thema: bloemenwandeling. Vertrek: grote parking Boonmarkt om 10 u. Leiding: D. Van Tricht. Mee te brengen: loupe, verrekijker. Einde: 11.45 u.
- 21 **Lier.** Wandeling in Hof van Boutersem (Zandhoven). Vertrek: Station Lier 13.45 u. of Ingang Hof 14 u. Leiding: J. Claes. Mee te brengen: stevig schoeisel, kijker. Einde: Zandhoven 17.30 u.
- 25 **Antwerpen-Zuid.** Rondleiding in Fort 7 te Wilrijk. Vertrek: Ingang van het reservaat Fort 7, Legerstraat 40, 2610 Wilrijk. Leiding: A. Uyttendaele en medewerkers, tel. 237.35.34. Einde: 12 u.
- 25 **Denderland.** Natuurbeheerswerken in de Wellemeersen. Vertrek: station Denderleeuw om 9 u. en om 14 u. Leiding: G. Coene, P. Van den Bremt, N. De Meester. Mee te brengen: picknick, laarzen, eventueel maaigreedschap. Einde: 17 u.
- 25 **Lier.** Beheerswerken Steenbeemdenreservaat te Kessel „Boompjestrak”. Vertrek: 14 u. Badhuis te Emblem. Leiding: W. Van Spaendonck. Mee te brengen: Handschoenen. Einde: 17 u.
- 25 **Netevallei.** Natuurbeheerswerken in reservaat De Goren te Hulshout. Vertrek: Kaastrooimolen te Bruggeneinde om 8 u. Mee te brengen: laarzen. Einde: 12 u.
- 25 **Rupelstreek.** Plantentocht naar het Rot (Linkeroever). Vertrek: 9 u. tribune Boom F.C. Leiding: Robert en Rachel. Mee te brengen: laarzen, plantengids, kijker, loupe en eten voor 's middags. Einde: $\pm$ 18 u.
- 26 **Denderland.** Werkgroep botanie: inventarisatie kilometerhok E3 18 24, Wellemeersen - Kavee. Vertrek: Square J. Geerincx (St.-Annakerk) te Aalst om 8.30 u. Leiding: P. Van den Bremt, L. Annaert, Ch. Breckpot. Mee te brengen: loupe, flora's, veldkijker, laarzen. Einde: 12.30 u.
- 26 **Klein-Brabant.** Fietstocht naar de Walenhoek te Niel met in de namiddag bezoek aan EMABB te Noeveren-Boom. Vertrek: Kerk Hingene om 9 u. Leiding: H. Mees. Mee te brengen: Picknick.
- 26 **Lier.** PWG: Modderveld Broechem, km-hok C5 43 44. Vertrek: 13 u. station Lier of 13.15 u. café Zwarte Zee Emblem. Leiding: A. De Jonghe. Mee te brengen: laarzen, flora, loupe. Einde: Broechem 17.30 u.
- 26 **Schelde en Leie.** Familiewandeling in de Scheldevallei. Vertrek: Brug Eke/Semmersake om 14.30 u. Leiding: G. De Ghesquière. Mee te brengen: laarzen, verrekijker, veldgidsen, flora. Einde omstreeks 17.30 u.
- 28 **Gent.** PWG-streepocht in hok C3 42 43 Kasteel Den Bos te Wippelgem. Vertrek: Om 18.30 u. aan de kerk te Wippelgem.
- 29 **Brechtse Heide i.s.m. Voorkempen.** PWG: uitstap in de Steenbeemden te Kessel. Vertrek: 18.45 u. kerk Schilde. 19.15 u. Café Het Badhuis te Kessel a/d Nete. Leiding:

M. Vermeylen (Conservator). Mee te brengen: laarzen.

AUGUSTUS

- 1 **Netevallei.** Natuurbeheerswerken in het Goor te Westmeerbeek. Vertrek: Kerk Westmeerbeek om 8 u. Mee te brengen: laarzen. Einde: 12 u.
- 1 en 2. **Turnhout.** Beheerswerken op de Zwarte Heide. Vertrek: 9 u. aan St. Theobalduskapel. Leiding: J. Lauwers. Mee te brengen: knapzak. Einde: $\pm$ 18 u.
- 2 **Brechtse Heide i.s.m. Voorkempen.** Fietstocht van $\pm$ 40 km naar Rijkervorsel. Vertrek: 13.30 u. Gemeentehuis Schilde. 13.45 u. Toverfluit te Halle. Leiding: M. Wens.
- 2 **Schelde en Leie.** Trein + Fiets + Wandelen in de streek van Veurne (IJzer, Lo-vaart, Moeren, Westhoek). Inschrijven bij P. Van Ceunebroek 055/31.75.38 vóór 5 juli. Kostprijs $\pm$ 350 fr. vanuit Oudenaarde.
- 2 **Zuid-Limburg.** Wandeling talud, spoorweg en Albertkanaal. Vertrek: Sporthal Eigenbilzen om 14 u. Leiding: J. Vandegoor. Mee te brengen: kijker, flora, gids. Einde: $\pm$ 16.30 u.
- 7 **Netevallei.** Neteling: Voordracht over bijen door R. Vertommen. Aanvang: lokaal Leopoldlei 81 om 20 u.
- 7 **Ninove-Geraardsbergen.** Avondwandeling te Lebeke. Vertrek: aan de Kerk van Lebeke om 20 u. Leiding: A. D'homme en M. Lefèvre. Mee te brengen: een loupe voor de planten en vrienden en kennissen voor de stemming. Einde: 22 u.
- 8 **Antwerpen-Centrum.** Fietseling door de Kempen in de omgeving van Grobbendonk. Bijeenkomst: Kerk van Grobbendonk om 9 u. Wie geen fiets heeft kan er daar één huren mits vóór 25.7.87 vast te leggen bij R. Huysmans, tel. 03/324.88.05. Leiding: K. Labens en R. Huysmans. Picknick niet vergeten.
- 8 **Antwerpen-Zuid.** Fietstocht „Het Heidepad”. Wie zijn eigen fiets niet ter plaatse kan brengen, is in de mogelijkheid ter plaatse een fiets te huren op voorwaarde dat men 135 frank stort op P.C.R. 000-0178083-88 uiterlijk op 8 juli 1987. Vertrek: met eigen wagens aan het station van Oude God om 8.15 u. of omstreeks 9 u. aan het fietsenverhuurbedrijf Aerts, Kapellensteenweg 394 te Heide-Kalmthout. Leiding: R. Vansevenant, tel. 828.22.36 en A. Wuyts, tel. 449.99.11.
- 8 en 9. **Lier.** Maaien en hooien in de Steenbeemden. Vertrek: 9 u. en 14 u. Badhuis Emblem. Leiding: M. Vermeylen. Mee te brengen: werkkijver, eventueel eigen materiaal.
- 8 **Mechelen.** Plantendeterminatie aan de Muizenhoek. Vertrek: Station NMBS - 14 u. Leiding: J. Peeters. Einde: station NMBS - 18 u.
- 8 **Nationale Werkgroep Botanie.** Kleinschalig bedreigd weidelandschap. Vertrek: Kerk Wildert 9 u. Leiding: J. Pinseel. Mee te brengen: Flora's, loupe, laarzen. Einde: $\pm$ 17 u.
- 8 **Netevallei.** Natuurbeheerswerken in reservaat Lodijk. Vertrek: Brug over Nete t.h.v. café Lodijk om 8 u. Mee te brengen: laarzen. Einde: 12 u.
- 8 **Rupelstreek.** Tocht naar bekegebied te Heindonk. Thema: macroscopische waterorganismen. Vertrek: Tribune Boom F.C. 9 u. Leiding: J. Poock. Mee te brengen: schepnetje, potjes, determinatiewerkjes over sloot en plas, eten voor 's middags, laarzen. Einde: $\pm$ 17 u.
- 8 **Turnhout.** Beheerswerken in De Korhaan. Vertrek: 9 u. Kerk Oud-Turnhout. Leiding: G. Luyts. Einde: 18 u.
- 9 **Denderland.** Werkgroep botanie: inventarisatie kilometerhok D4 31 43, Lebbeke - Hof-ter-Zeebroek. Vertrek: Square J. Geerincx, (St.-Annakerk) te Aalst om 8.30 u. Leiding: P. Van den Bremt, L. Annaert, Ch. Breckpot. Mee te brengen: loupe, flora's, kijker, laarzen. Einde: 12.30 u.
- 9 **Kievit.** Steltloperstrek op Noord- en Zuid Beveland en het Markiezaat te Bergen-op-Zoom. Vertrek: Beerse centrum parking kerk om 7 u. met eigen wagens - kostendelend vervoer. Leiding: F. Broos. Mee te

- brenge: lunchpakket, verrekijker, laarzen noodzakelijk. Einde: Beerse 21 u.
- 9 Mol.** Libellentocht op de Wurft te Mol-Postel. Vertrek: Taverne De Witte Haas om 13.30 u. (zie wegwijzers vanaf brug Witgoor-Dessel). Leiding: J. Loos en G. Deckx. Mee te brengen: ev. loupe, determinatietabel, mooi weer!
- 9 Schelde en Leie.** Wandeling langs Oude Scheldearmen te Petegem en Elsegem. Vertrek: Parking dancing Barba's te Wortegem-Petegem, Kortrijkstraat nr 60 om 14.30 u. Leiding: P. Cardon. Mee te brengen: verrekijker, laarzen. Einde omstreeks 17.30 u.
- 9 Scheldeland.** Insektentocht te Serskamp. Vertrek: 14 u. kerk Serskamp. Leiding: F. Moerman. Mee te brengen: laarzen - determinatiegidsen.
- 16 Klein-Brabant.** Fietstocht in de Schelde- en Durmevallei. Vertrek: Kerk Bornem om 9.30 u. Leiding: J. Winckelmans. Mee te brengen: Picknick.
- 16 Land van Waas-Zuid.** Hagedissentocht in Kalmthout. Vertrek: 13.30 u. Stadhuis Sint-Niklaas. 14.30 u. veldbiologisch centrum van Kalmthoutse Heide. Leiding: D. Bauwens (herpetoloog).
- 16 Lier.** PWG te Waarloos, inventarisatie km-hok C4 57 41. Vertrek: 13 u. station Lier of 13.30 u. Kerk Waarloos (centrum). Leiding: A. De Jonghe. Mee te brengen: laarzen - flora - loupe. Einde: Waarloos 17.30 u.
- 16 Netevallei.** Maandelijkse boswandeling in De Averegten. Vertrek: Grote parking, Boonmarkt te Hallaar om 10 u. Thema: vogelgeluiden. Leiding: D. Van Tricht. Mee te brengen: vogelgids. Einde: 12 u.
- 16 Schelde en Leie.** Visarendtocht naar Harchies. Hoogtepunt kan de pleisterende Visarend op doortrek worden. Dit moerasgebied loont steeds de moeite! Vertrek: Markt Oudenaarde om 7.30 u. Leiding: W. Aelvoet. Mee te brengen: verrekijker, laarzen. Terug omstreeks 12.30 u.
- 16 Turnhout.** Heide-insektentocht. Vertrek: 8.30 u. Warande. 9 u. abdij van Postel. Leiding: Y. Lesseliers en G. Loos. Mee te brengen: Knapzak, wandelschoenen, insektengids en loupe. Einde: 17 u.
- 16 Voorkempem i.s.m. Brechtse Heide.** VM: wandeling met als thema: reptielen te Kalmthout o.l.v. D. Bauwens. NM: wandeling op de heide. Vertrek: 9 u. kerk 's Gravenwezel. 10 u. Veldbiologisch station, Verbindingsweg Kalmthout.
- 16 Westkust.** Uitstap. „IJzermonding". Vertrek: Monument koning Albert om 14.30 u. Leiding: P. Dewulf.
- 17 Gent.** PWG - streeptocht in hok D3 13 14. Spoorwegemplacement. Vertrek: Om 18.30 u. aan het station van Oostakker.
- 21 tot 24. Schelde en Leie.** Vierdaagse naar Schiermonnikoog. Max. 40 deelnemers! Vertrek: Inschrijven bij J. Vanheuverwijn, Ceuterickstraat 12, 9751 Asper. Leiding: W. Aelvoet.
- 21 Waregem.** Avondstemmingstocht in de omgeving van het Bouvelobos te Wortegem-Petegem. Prachtige natuurbeleving! Vertrek: kerk Waregem (standbeeld) om 19.30 u. of kerk van Wortegem-Petegem om 20 u. Leiding: T. Helsloot en T. Demuytere. Mee te brengen: Stevige schoenen, veldgidsen en verrekijker. Einde: 22.30 u.
- 21 Westkust.** Uilentocht. Vertrek: Parking Koekelare bos 19.30 u. Leiding: P. Dewulf.
- 22 Antwerpen-Zuid.** Rondleiding in Fort 7. Vertrek: Aan de ingang van ons reservaat Fort 7, Legerstraat 40, 2610 Wilrijk om 9 u. Leiding: A. Uyttendaele en medewerkers tel. 237.35.34. Einde: 12 u.
- 22 en 23. Kievit.** Maaibeheerswerken in „De Schrieken" te Beerse. Vertrek: Vito - Antwerpseweg Beerse om 9 u. Leiding: Wielewaalwerkgroep De Schrieken. Mee te brengen: laarzen - riek of hooirijf - lunchpakket. Een speciale oproep wordt gedaan tot de leden van W.A. De Kievit. Einde: $\pm$ 16 u.
- 22 Lier.** Maaien en hooien in „Het Zomerklkje" te Emblem. Vertrek: 9 u. en 14 u. Badhuis Emblem. Mee te brengen: eventueel eigen materiaal.
- 22 tot 25. Mandelstreek.** 4-daagse uitstap naar Vlieland, met eigen wagen. Prijs 6800 Fr. Inschrijven vóór 15 Mei door storting van 1500 Fr. op rekeningnr. 710-0116626-60 De Wielewaal Roeselare. De deelnemers ontvangen een informatiemap.
- 22 Nationale Werkgroep Botanie.** De flora van Blokkersdijk. Vertrek: Parking Blokkersdijk Antwerpen L.O. om 9 u. Leiding: R. Maes.
- 22 Netevallei.** Dagtocht in de omgeving van Hoegaarden. Voormiddag: Brabants landschap. Namiddag: bezoek brouwerij. Vertrek: Heist - Station om 7.30 u. Leiding: C. Goyvaerts. Mee te brengen: picknick. Einde: 20 u.
- 23 Denderland.** Werkgroep botanie: inventarisatie kilometerhok E3 17 41, Kerksken - Mussenzele. Vertrek: Square J. Geerinck (St.-Annakerk) te Aalst om 8.30 u. Leiding: P. Van den Bremt, L. Annaert, Ch. Breckpot. Mee te brengen: loupe, laarzen, kijker, flora's. Einde: 12.30 u.
- 23 Denderland.** Zomerwandeling: heiderelicten Moleneed en vallei Serskampse beek. Vertrek: kerk Serskamp om 15 u. Leiding: P. Van den Bremt. Mee te brengen: wandelschoen (eventueel laarzen). Einde: 18 u.
- 23 Gent.** Voormiddagtocht naar Paulinapolder, studie van de trek van de eerste steltlopers langs de Schelde. Vertrek: Om 8.30 u. op het Sint-Pietersplein kant schoolmuseum.
- 23 Lier.** Daguitstap „Engels Kamp" te Grobbendonk. Vertrek: Station Lier 8.30 u. Leiding: A. Cools. Mee te brengen: Knapzak + drank, laarzen. Einde: 17 u. Grobbendonk.
- 23 Mechelen.** Excursie naar de Kreekraksluizen. Vertrek: station NMBS - 7.30 u. Leiding: Beullens, De Weerd.
- 23 Noorderkempem.** Dagtocht naar Noord-Beveland (Ned.) - Steltloperstrek - Aangeven tot 17-8-'87. Tel. nr. 6674352-6673383. Vertrek: Essen kerk - 8 u. Leiding: F. Broos. Mee te brengen: Picknick. Einde: Essen 19 u.
- 23 Scheldeland.** Dagtocht met eigen wagens naar Mol en Postel. Vertrek: 7 u. Markt Wetteren. Leiding: A. Meganck. Mee te brengen: Laarzen - gidsen - picknick - verrekijker.
- 23 Stern.** Wandeling door het Hospicebos te Nazareth. Vertrek: 9 u. Ingang militair domein. Leiding: J. De Meester. Einde: 11.30 u.
- 23 Zuid-Limburg.** Wandeling langs de Zutendaalse beek. Vertrek: kerk Zutendaal om 14 u. Leiding: G. Neven. Mee te brengen: kijker, gids, flora. Einde $\pm$ 16.30 u.
- 25 Gent.** PWG-streeptocht in hok C3 53 24. Omgeving Sifferdok. Vertrek: Om 18.30 u. aan de kerk van Oostakker.
- 29 en 30. Kievit.** Afvoer van het hooi in De Schrieken te Beerse i.s.m. de Scouts van Beerse. Vertrek: Vito - Antwerpseweg Beerse om 9 u. Leiding: Wielewaalwerkgroep De Schrieken. Mee te brengen: laarzen - riek of hooirijf - lunchpakket. Einde: $\pm$ 16 u.
- 29 Klein-Brabant.** Barbecue-zomeravond. Voorafgegaan door een korte wandeling. Info: 03/889.72.86. Vertrek: Het Laathof (Kasteel d'Ursel), Hingene om 19 u. Leiding: G. Hielekens.
- 29 Mechelen.** Barbecue - 50 jaar afdeling Mechelen! Vooraf wandeling. Aanvang: Bonheiden - Krankhoef. Wandeling: 14.30 u. Barbecue: 17 u.
- 29 Netevallei.** Natuurbeheerswerken in Het Goor te Westmeerbeek. Vertrek: kerk Westmeerbeek om 8 u. Mee te brengen: laarzen. Einde: 12 u.
- 30 Antwerpen-Zuid.** Mariene-excursie naar de Oosterschelde. Vertrek: Met eigen wagens aan het station van Oude God om 10 u. Leiding: A. Deceuninck, tel. 449.46.56. Gids: H. Waeterschoot. Mee te brengen: Laarzen (zo hoog mogelijk) en boterhammen. Einde: 16 u.
- 30 Denderland.** Bermendag: flora van beheerde bermen in het Aalsterse. Vertrek: Square J. Geerinck (St.-Annakerk) te Aalst om 8.30 u. Leiding: Werkgroep botanie. Mee te brengen: flora's. Einde: 12.30 u.

- 30 **Gent.** Paddestoelenwandeling in het Nerembos. Vertrek: 14 u. aan de kerk van Merelbeke-Centrum. Leiding: E. Van Renterghem.
- 30 **Lier.** Daguitstap naar Kalmthoutse Heide. Vertrek: 8 u. - station Lier. 9 u. eerste parking op verbindingsweg. Leiding: H. Janssen. Mee te brengen: Knapzak, drank, verrekijker. Einde: 17 u. Kalmthout.
- 30 **Mol.** Zeetrekstelling te Westkapelle (vuurtoren) + observatie stellooperstrek in het Zeeuws binnenland. Dagtocht met eigen wagens (ev. busje). Vertrek: Alle geïnteresseerden nemen contact op met secr. J. Sas, Wildstraat 8, 2400 Mol (014/31.26.57).
- 30 **Schelde en Leie.** Tussen vlaskapellen en Ooigemboos. Natuurwandeling. Vertrek: Kerk, Ooigem om 14.30 u. Leiding: L. Kinds. Mee te brengen: verrekijker, laarzen. Einde omstreeks 17.30 u.

SEPTEMBER

- 5 **Lier.** Uitstap naar Fort 7, Antwerpen. Vertrek: 9 u. ingang Fort. 8.30 u. station Lier.
- 5 **Nationale Werkgroep Botanie.** Oude spoorweg, kanaal-oever, opgespoten terrein. Vertrek: Kerk Moen, tegen Zwevegem 9 u. Leiding: F. Coudron. Mee te brengen: laarzen, flora's, loupe. Einde: $\pm$ 17 u.
- 5 **Rupelstreek.** Tocht naar de Kalmthoutse Heide. Vertrek: 8.30 u. trib. Boom F.C., 9.30 u. station Heike. Leiding: J. Moens. Mee te brengen: Plantenboek, verrekijker, loupe, regenkleid, eten en drinken voor 's middags en laarzen. Einde: $\pm$ 17 u.
- 6 **Fruitstreek.** Wandeling omgeving Wellen. Herkbeemden en Oetersloven. Vertrek: 14 u. kerk van Wellen. Leiding: W. Henckaerts en T. Jacobs.
- 6 **Lier.** Beheerswerken „Hooidonkse Beemden” Zoersel. Maaien en Hooien. Vertrek: 9 u. station Lier. Leiding: Y. Peeters. Mee te brengen: Zeis, riek, handschoenen. Einde: 12 u. Zoersel.
- 6 **Ninove-Geraardsbergen.** Namiddagwandeling in Lam-brechtbos (Denderwindeke). Vertrek: om 14.30 u. ten huize van de gids te Denderwindeke, Stebbinghen 10. Leiding: F. De Backer. Mee te brengen: verrekijker en loupe. Einde: 17 u.
- 6 **Schelde en Leie.** Wandeling naar de Ganzenberg te Schorisse. Vertrek: Kerk Schorisse om 14.30 u. Leiding: E. Saveyn. Mee te brengen: verrekijker, veldgidsen. Einde omstreeks 17.30 u.
- 6 **Scheldeland.** Bustocht naar De Maten te Genk en heide van Maasmechelen. Inschrijven door storting op nr. 001-1264471-55 van Wielewaal Scheldeland, Oude Gentbaan 108, Aalst. Leden 300 fr. - niet-leden 350 fr. Gezinnen 900 fr. Vertrek: 7 u. IJzeren brug Wetteren. 7.15 u. Kerk Serskamp. Mee te brengen: laarzen, verrekijker, gidsen en picknick.
- 6 **Voorkampen i.s.m. Brechtse Heide.** Uitstap naar Kallo en Linkeroever met eigen wagens. Vertrek: 8.30 u. Gemeentehuis Schilde. 8.45 u. Markt Wijnegem. Leiding: M. Couwels.
- 6 **Waregem.** Morgenwandeling in Lozerebos en Kasteelpark (Wielewaalreservaat). Speciale aandacht voor de nestkastacties en paddenoverzetacties die hier ieder jaar plaatsvinden. Vertrek: kerk Waregem (standbeeld) om 8.30 u. of kerk Lozere om 9 u. Leiding: G. Delsoir en H. De Jonghe. Mee te brengen: laarzen, verrekijker, veldgidsen. Einde: 11.30 u.
- 6 **Zuid-Limburg.** Wandeling rond ruïnes van Jonckholt. Vertrek: kerk Hoelbeek om 14 u. Leiding: P. en M.-J. Noben. Meebrengen: kijker, gids, flora. Einde: $\pm$ 16 u.

TERUGBLIK OP HET 44STE WIELEWAALCONGRES

Het 44ste Wielewaalcongres is alweer voorbij. Op de vraag of het een succes was kunnen we met ja en



Congreswandeling te Ename

Foto: G. Mornie

nee antwoorden: qua inhoud kunnen we het zeker een geslaagd congres noemen, maar qua opkomst, de zaterdag althans, was het zeker geen succes. Ook de deelnemers - het waren er een zeventigtal 's zaterdags - vonden dit jammer; vele Wielewalers hebben hier de gelegenheid gemist om zich samen te bezinnen over de werking van De Wielewaal en zijn afdelingen.

De vernieuwde formule van congresseren, met inleidende voordrachten over vier hoofdthema's, natuurstudie, natuurbeleving, natuurbeheer en milieubescherming in de Vlaamse Ardennen, gevolgd door een discussie in evenveel werkgroepen, bleek bij alle deelnemers in de smaak te vallen, niettegenstaande de aanvankelijke onwennigheid en onzekerheid omtrent de haalbaarheid van dergelijke formule. Was die onwennigheid de reden van de lage opkomst? Hebben velen gedacht: „Wat kan ik daar voor zinnigs naar voor brengen in zo'n discussie?... dat is alleen maar voor specialisten”?

Jammer, want ze hebben veel gemist. De voordrachten over de verschillende thema's waren, wellicht door de opgelegde tijdslimiet, helder van structuur en brachten in hun geheel een duidelijk beeld van de werking van De Wielewaal in Schelde-Leie in nauwe samenwerking met de Stichting Omer Wattez, de JNM en Jeugd & Natuur in de scholen. Dit alles werd nog eens visueel uitgebeeld op de diverse tentoonstellingspanelen.

Naar ons gevoel begon het eigenlijk congres echter pas na de middag. De verschillende werkgroepen werden vlot gevormd en al na enkele minuten zat iedereen volop in een vruchtbare gedachtenwisseling gewikkeld.

In de werkgroep „Natuurbeleving” werd driftig gediscussieerd over het nut van dit aspect in de werking van De Wielewaal.

Bij de werkgroep „Natuurbeheer” kwam zoals verwacht de problematiek van het bosbeheer in Zuid-Oost-Vlaanderen aan bod, naast de al dan niet aanwezige tegenstelling of samenwerking landbouw - natuurbehoud in Vlaanderen. Dit resulteerde in een motie daaromtrent.

Bij de werkgroep „Milieubescherming” werden praktische tips uitgewisseld tussen de mensen van de Stichting Omer Wattez en de deelnemers die elders in Vlaanderen actief zijn in de milieubescherming via De Wielewaal of een andere lokale of regionale milieubeschermingsorganisatie.

En in de werkgroep „Natuureducatie” tenslotte, werd een stevige boom opgezet over de noodzaak van een andere pedagogische aanpak in het vak biologie in de scholen. Dit resulteerde eveneens in een motie gericht aan de betreffende leerplancommissie van het vrij onderwijs waar men volop bezig is met het aanpassen van het leerplan biologie in het vooruitzicht van het nieuwe eenheidstype. Kortom, het werd duidelijk een geheel ander soort congres dan we tot nu toe gewoon waren in De Wielewaal. Het zal zeker zijn sporen nalaten bij de deelnemers.

Een Wielewaalcongres zonder congresuitstappen bestaat niet. Bij een congres in Schelde-Leie lag het uiteraard voor de hand de Vlaamse Ardennendag tot uitstap te promoveren, enerzijds omdat dit „lente-feest” toch al reeds jaren de allure van zo'n uitstap gekregen had, maar anderzijds ook omdat we dit jaar de tiende editie ervan vierden. En het werd inderdaad een feestelijke congresuitstap, met een recordaantal deelnemers van meer dan 600. Dertig groepen, waarvan 3 van de JNM, 3 van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, en 8 Vlaamse niet-Wielewaalgroepen trokken op 24 plaatsen door de Vlaamse Ardennen. De verschillende congres thema's kwamen aan bod, met uiteraard de klemtoon op natuurstudie en natuurbeleving. Naast de gewone ingrediënten zoals de typische Vlaamse Ardennen-flora en de geomorfologie, werden sommige groepen ook verrast met enkele unieke waarnemingen: Ortolaan in Kwaremont; Hazelworm in Etikhove; Zwarte Wouw met prooi in Ooike; Rode Wouw en een wijfje Nachtpauwoog op de Koppenberg; Vuursalamanders in Zegelsem en Everbeek; Vreemde Ereprijs in Parike; Kandelaartje in Roborst. 's Middags, in de gezellige drukte op de binnenkoer van de brouwerij Roman, vingen we zelfs het gerucht op dat een groep een Visarend gezien had... we konden echter niet achterhalen welke groep.

Zondagavond konden de organisatoren een zucht van verlichting slaken: het was voorbij, en het was goed geweest, mede dank zij de medewerking van de congresdeelnemers; dank zij de vele behulpzame handen van Wielewalers van Schelde-Leie en haar buur-afdelingen; dank zij de gewaardeerde hulp van de Stichting Omer Wattez en de gastvrijheid van de brouwerij Roman zondagmiddag; dank zij de uitstekende ontvangst zaterdag in het Hoger Rijksinstituut voor Paramedische Beroepen te Ronse, waar niet alleen de accommodatie zich uitstekend leent tot het houden van een congres, maar ook de medewerking van directie en personeel van onschatbare waarde was.

Tot volgend jaar, op het congres in Brussel... maar ook op de elfde Vlaamse Ardennendag, de laatste zondag van april!

K. De Waele

TIJDENS HET WIELEWAALCONGRES VAN 25-26 APRIL 1987 WERDEN VOLGENDE DRIE CONGRESBESLUITEN OPGESTELD:

Een natuurvriendelijker beheer voor de 'openbare bossen' in de Vlaamse Ardennen

De ecologische waarde van oude bossen in de Vlaamse Ardennen is zeer groot. Op het ontwerp gewestplan kregen deze dan ook de bestemming natuurgebied. Bij de overgang van ontwerp naar



Foto: L. Kusters

definitief gewestplan is voor vele bossen de bestemming bosgebied geworden. Voor die bossen waarvoor vanuit het natuurbehoud een expliciete verbetering van het statuut is aangevraagd is deze ook bekomen. Ongeveer één kwart van de oppervlakte van de openbare bossen is bestemd als natuur- of reservaatgebied. Binnen de bosgebieden moet echter ook ruimte zijn voor natuurbehoud.

Het beleid van de dienst Groenbeheer van AROL is gericht op een meervoudig gebruik van bossen. Alhoewel de bossen een grote tot zeer grote actuele natuurwaarde bezitten is het beheer hoofdzakelijk op bosbouw en recreatie gericht. De gevolgen voor flora en fauna zijn plaatselijk nefast. Volgende maatregelen zijn voor het natuurbehoud totaal ongewenst:

- de systematische verharding van dreven en paden;
- het draineren van natte gronden en van de permanente en niet-permanente poelen;
- de bosbouwkundige bedrijfsvoering waarbij te weinig aandacht wordt besteed aan de verscheidenheid van de boomlaag; in plaats van een verdere diversificatie te bevorderen wordt vaak een toenemende uniformisering bereikt;
- de bosexploitatie waardoor vaak met zwaar materiaal onnodige schade aan het bos wordt toegebracht; ook het slepen in het voorjaar, bij het begin van het broedseizoen, is nadelig voor vele broedvogels.

Bovendien is er onvoldoende toezicht in de voor het

publiek toegankelijke bossen zodat door betreding en bodemverdichting de kruid- en struiklaag vaak totaal wordt vernield. Herstel van dergelijke situaties duurt zeer lang.

De gevolgen van dit beleid zijn overal te merken: Brakelbos, Muziek- en Kluisbos zijn over grote oppervlakten platgelopen; typische vegetaties van bronnen zijn in vele bossen sterk in oppervlakte achteruitgegaan; in het Bos te Rijst en Brakelbos zijn verschillende voortplantingsplaatsen van Alpen-watersalamander en Vuursalamander vernield.

De Wielewaalafdelingen Schelde en Leie hebben i.s.m. de Stichting Omer Wattez (S.O.W.) in 1985 een nota overgemaakt aan de dienst Groenbeheer en volgt het beleid ervan op de voet. Na anderhalf jaar blijken weinig maatregelen ten gunste van de natuur te zijn uitgevoerd. Het natuurbehoud is op geen enkele wijze rechtstreeks betrokken bij het beheer van deze ecologisch waardevolle bossen. Nochtans zou een gestructureerd overleg veel schade kunnen voorkomen, en zonder bijkomende kosten de natuurwaarde verhogen of behouden.

Motie over de milieu-educatieve aspecten in het onderwijs

De vereniging De Wielewaal, in congres te Ronse op 25/4/87 boog zich in een werkgroep Natuurstudie en Natuureducatie over de milieu-educatieve aspecten in het onderwijs.

De werkgroep legde volgende conclusies aan het Congres voor:

- 1) Zij drukt haar ongerustheid uit in verband met de ontwikkeling in het Vrij Onderwijs met betrekking tot de vernieuwing naar het eenheidstype, voor wat betreft de leerplannen biologie en aardrijkskunde.
- 2) De werkgroep is van mening dat de gewenste doelstellingen voor deze vakken moeten liggen in het creëren van een houding van milieubewustheid bij de komende generaties leerlingen.
- 3) De werkgroep is van oordeel dat in het Europees Milieujaar een bijzondere aandacht in de leerplancommissies moet gaan naar een milieu-educatieve invulling van deze leerplannen in alle jaren van het secundair onderwijs.
- 4) Zij is bovendien van mening dat het wenselijk zou zijn dat de milieuverenigingen inspraak zouden hebben bij de opstelling van het leerplan.
- 5) Zij is eveneens van mening dat de leerplancommissie biologie op een evenwichtige manier zou dienen samengesteld te worden uit zowel ecologisch als fysiologisch georiënteerde vakmensen.
- 6) De werkgroep is daarenboven bezorgd om de continuïteit van de milieufactor doorheen de verschillende leerjaren en graden.

De Wielewaal is bereid om, in samenwerking met de landelijke werkgroep van het CVN (Centrum voor

Natuurbeschermingseducatie) een commissie samen te roepen, waarop vertegenwoordigers van de milieuverenigingen zullen uitgenodigd worden om concrete voorstellen te formuleren voor de leerplannen, waarbij de brochure „Ecologische vorming” (Uitg. Ped. Bureau van het NSKO, 1984) als leidraad zal gebruikt worden.

Deze conclusies werden unaniem aanvaard door het voltallige Congres.

Pleidooi voor een actiever beleid inzake natuurbehoud in Vlaanderen

Naar aanleiding van het 44e Wielewaalcongres in Ronse heeft De Wielewaal een aantal standpunten geformuleerd die een beter beleid t.a.v. het natuurbehoud moeten mogelijk maken.

In dit Europees jaar van het Leefmilieu mag de overheid haar taak niet langer beperken tot het subsidiëren van aankoop en beheer van gebieden door reservatenbeheerders verenigingen (het 'private initiatief'). Naast die subsidiëring moeten gelden vrijgemaakt worden voor een actief aankoopbeleid door de overheid en moet de mogelijkheid geschapen worden voor een effectief beheer. Hiertoe dienen o.a. de diensten voor het natuurbehoud binnen de Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu worden uitgebouwd, zowel op gewestelijk als op provinciaal vlak. Deze diensten moeten bemand worden met professioneel personeel dat een ruime kennis van natuurbehoud en -beheer bezit; opgeleide biologen verdienen hier de voorkeur.

In het kader van een landbouwpolitiek op Europees niveau en in het licht van de grote voedseloverschotten binnen de EEG is een dringende ombuiging van het beleid noodzakelijk: het is niet langer zinvol om enorme bedragen te besteden aan cultuurtechnische werken om zogenaamde marginale landbouwgronden te saneren en een hogere produktie na te streven. Voor de micro- en macro-economische problemen in de landbouw zal éénmaal een verstrekkende oplossing moeten gevonden worden: het gaat niet op om het inkomen van de individuele boer als argument te gebruiken voor het handhaven van een landbouwpolitiek die vanuit verschillende oogpunten (ook economische) als nefast wordt ervaren. Als overgangsmaatregel wordt hier een stopzetting van alle grootschalige cultuurtechnische werken voorgesteld.

Een groot gedeelte van de gronden die uit de landbouw kunnen vrijkomen zou een natuurbehoudsfunctie kunnen krijgen: in dit verband wordt gedacht aan marginale landbouwgronden zoals uitgestrekte natte poldergebieden, droge en natte zandgronden, kreek- en valleigebieden. In vele van die gebieden zou de landbouw medegebruiker-beheerder kunnen zijn die vergoed wordt voor zijn beheersfunctie en voor de minderopbrengsten die gerealiseerd worden. Het gebruik van die gebieden zou dan in overeenstemming zijn met de bestem-

ming ervan op het gewestplan: het is op zijn minst tegenstrijdig om in gebieden waarvan de ecologische waarde op het gewestplan wordt erkend

(bron- en valleigebieden, natuur- en reservaatgebieden) nog werken uit te voeren die de realisatie van die bestemming bemoeilijken.

Werk op de plank

HYLA-VERGADERING VAN 24 MAART 1987

- De nieuwe Hyla-stickers worden verkocht aan 20 fr. Wielwaalafdelingen krijgen ze aan 15 fr mits afname van minimum 10 ex. en aan 10 fr. indien 100 ex. worden gekocht.
- Hyla hield een info-stand te Kruibeke op 21 en 22 maart en te Herselt van 15 tot 17 maart.
- Er wordt voorgesteld ook een stand te verzorgen op de nationale natuurbeschermingsdag.

HYLA SLAAT ANDERMAAL TOE

In het kader van het Europees Jaar van het Milieu is het project, ingezonden door Hyla „Veedrinkpoelen - meer dan drinken alleen“, geselecteerd omwille van de kwaliteit en de relevantie. Een pluimpje voor Hyla, en voor deze Wielewaalwerkgroep een stevige financiële steun om te bewijzen dat poelen niet alleen belangrijk zijn voor dorstige koetjes en kalfjes. Het bekroonde project bestaat uit twee delen: sensibilisatie en inventarisatie. De sensibilisatie is voornamelijk gericht op de schooljeugd en het onderwijzend personeel van de 3de graad, dus leerlingen van ongeveer 12 jaar. Maar bij Hyla zijn we ervan overtuigd dat iedereen er wat van op zal steken. Wat heeft Hyla nu zoal uitgeknobbeld?

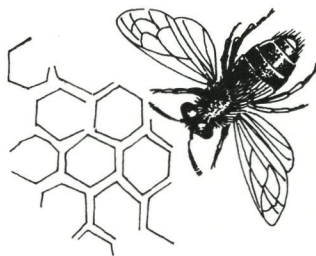
1) Informatiefolder:

In deze folder met kleurfoto's en tekeningen zal vooral de aandacht gevestigd worden op het belang van veedrinkpoelen als voortplantingsplaats voor amfibieën. Een ideale introductie bij eigenaars van veedrinkpoelen.

2) Tentoonstelling:

Beschikbaar voor alle belangstellende natuurverenigingen en scholen. Op 16 panelen met kleurfoto's, tekeningen en tekst wordt informatie gegeven over het ontstaan van de veedrinkpoelen, wat er in en rond deze poelen leeft. Maar ook over de teloorgang en wat er kan gedaan worden om ze te behouden.

Maar één tentoonstelling is wat zwakjes voor een sensibilisatie in de Vlaamse provincies. Daarom zullen er niet één, geen twee, geen drie maar jawel Mevrouw en Mijnheer vijf tentoonstellingen in omloop gebracht worden! Hyla rekent hierbij alvast op de medewerking van de Wielewaalafdelingen. Maar er is meer...



3) Er komt een natuurkrant „t Poeltje“.

Boordevol informatie over de drinkpoelen. De doelgroep is de schooljeugd van de 3e graad. Maar „t Poeltje“ kan net zo goed gebruikt worden voor eigenaars van veedrinkpoelen.

4) Het prikbord:

Andermaal te gebruiken in de scholen. De leerkracht zal gevraagd worden om naast een „mini-poster“ gedurende de maanden Februari, Maart, April en Mei een informatieblad te prikken over Bruine Kikker, Gewone Pad, Kleine Watersalamander en Groene Kikker. De uitvoering is in één kleur.

5) Mini dia-reeks:

Dit wordt ongetwijfeld het sluitstuk van de sensibilisatie in de scholen. Dit initiatief is jaren geleden reeds toegepast door de Wielewaalafdeling Mechelen. Het succes was overrompend. De dia-reeks geeft een kort overzicht van de veedrinkpoelen. Doordat de reeks slechts een tiental minuten duurt, kan ze gemakkelijk in een lesuur ingelast worden. Bij de reeks hoort een cassette met tekst. Ideaal dus voor de belangstellende onderwijzers. Al het materiaal zal gratis ter beschikking gesteld worden. Bij Hyla wordt er nu intensief aan de uitvoering gewerkt. Onze streefdatum is: alles klaar eind September 1987.



Nog een echte...

Foto: R. Willockx



Het tweede deel van het project bestaat uit de inventarisatie van de nog bestaande poelen. Uit het huidige landschap verdwijnen steeds meer voor de natuur belangrijke elementen. Denk even aan heggen, houtwallen, sloten en poelen.

Uit een inventarisatie uitgevoerd dit voorjaar tussen Mechelen en Vilvoorde, waarbij 95 poelen werden bezocht, waren er 36 of 38 % onbewoonbaar of dichtgestort.

33 poelen of 35 % waren in slechte staat. Slechts 26 poelen of 27 % bleken nog goed te zijn. Gegevens die nu bij Hyla binnenkomen uit andere streken, spreken over een nog sterkere achteruitgang. Een overzicht van wat nog overblijft, maar ook in welke toestand deze veedrinkpoelen verkeren, is dus uiterst belangrijk. De bekomen gegevens zullen uitgewerkt worden tot een „poelenplan” dat aan de beleidsverantwoordelijken zal voorgelegd worden. Het is prettig te constateren dat er voor deze inventarisatie een vlotte samenwerking is tussen Hyla en diensten van het Instituut voor Natuurbehoud en het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen. Hyla doet nogmaals beroep op ernstige medewerkers. Men hoeft enkel te beschikken over een stafkaart 1/25.000. U stuurt uw aanvraag met de vermelding van welke streek of welk hok (hokken) van de stafkaart u wenst te onderzoeken.

Van Hyla ontvangt u:

- een tekst met aanwijzingen voor de inventarisatie;
- formulieren voor het noteren van de gegevens;
- een kopie van de stafkaart die je onderzoekt;
- jaarlijks een uitgebreid overzicht van de resultaten van de inventarisatie.

Kortom deelname aan deze inventarisatie zal u weinig geld kosten, maar zal u wel veel wandel- en fietsgenot opleveren. U zal ongetwijfeld nooit vermoede stukjes natuur ontdekken en bovenal een waardevolle bijdrage leveren voor het natuurbehoud.

Gelieve uw aanvraag bij voorkeur te zenden naar: Dirk Bauwens, Instituut voor Natuurbehoud, Kiewitdreef 3, 3500 Hasselt, Tel. 011/21.01.10 (kantooruren).

Of naar het Hyla secretariaat: „Hyla”, Eglantierlaan 39, 2630 Aartselaar.

BOOMPLANTAKTIE

Beste mensen,

Meer natuur in uw tuin kan je huis en omgeving bijzonder verfraaien.

Streekeigen, vorstvrije beplanting dringt zich meer en meer op. Bloeiende Lijsterbes, Vlier, Eglantier... vervangen na een strenge winter op een elegante manier de bevroren „paplaurieren” en de gehavende dure coniferen. Haagbeuk en Groene Beuk lenen zich, naast vele andere soorten, zeer goed tot de aanleg van een mooie, dichte haag. De traditionele linde of een opgaande es, een beschermende houtkant... mogelijkheden té over.

Het aangeboden inlandse bosplantsoen (60-80 cm.) is in verhouding met de uitheemse heesters erg goedkoop!

Voor grotere tuinen en boerenerven raden we de hoogstamfruitbomen speciaal aan. Mits enig eenvoudig onderhoud pluk je manden fruit uit eigen boomgaard.

Wie kent nog de zachte Jacques Lebel appel, de smakelijke gele Reine Claude pruim,...? Tientallen sterke resistente variëteiten bieden we je aan tegen schappelijke prijs.

Deze boomplantaktie gaat uit van de Wielewaal Ninove-Geraardsbergen.

In natuurbehoudskringen keek men reeds lang uit naar het vervolg van de „Plant een boom” dagen uit 1970.

Inlichtingen (prijslijst) en bestelling bij:

Wielewaal Ninove-Geraardsbergen

p/a De heer D'Homme André

Groenstraat 76, 9405 Ninove - Tel. 054/32 30 47

R. Willockx

Van Aalscholver tot Zeis - nieuws uit onze reservaten



ANDERMAAL HOOGDAG VOOR DE WIELEWAAL REGIO NOORD-LIMBURG

In de annalen van De Wielewaal zal 10 mei '87 toegevoegd worden bij de talrijke heuglijke dagen die de regionale afdeling Noord-Limburg tijdens haar bestaan reeds gekend heeft. Niet minder dan twee natuurgebieden die als reservaat in eigendom aan de vereniging geschonken werden tijdens het afgelopen jaar, werden op zondag 10 mei '87 officieel ingewandeld.

Tijdens de voormiddag werd het perceel „De Beussen”, gelegen in de Dommelvallei te Neerpelt en een geheel vormend met het Hagevenreservaat, bezocht. Nabij de Stenen Brug aan de rand van het Hageven heette dhr. E. Wellens, voorzitter van de regionale afdeling Noord-Limburg, een 40-tal leden, sympathisanten en afgevaardigden van De Wielewaal regio Midden-Limburg welkom. Hij dankte namens De Wielewaal de schenker van het reservaat, dhr. Joz. Van Winkel. Hij beloofde ook dat de nodige beheerswerken door de Noord-Limburgse leden zeker met kennis en overtuiging zullen uitgevoerd worden. Dhr. H. Franckx, nationale voorzitter, sloot zich bij vorige dankwoorden aan. Hij stelde eveneens dat het opzet van de schenker was, door deze gift aan De Wielewaal de natuur in de Dommelvallei nog veiliger te stellen. Nu immers zijn er drie natuurverenigingen in de Dommelvallei die als eigenaars kunnen reageren wanneer er bedreigingen opduiken die de waarde van dit prachtige natuurgebied kunnen aantasten. Deze drie natuurverenigingen zijn, uiteraard vooreerst de Belgische Natuur- en Vogelreservaten voor wie de BNVR-werkgroep Neerpelt, onder de kundige leiding van conservator Hubert Lehaen, de nodige beheersmaatregelen en -werken uitvoert. Verder is er de Nederlandse vereniging Natuurmonumenten die de aanpalende natuurgebieden Plateaux en Pelterheggen als eigendom in beheer heeft. En nu is De Wielewaal er ook eigenaar, weliswaar van een relatief klein, maar toch zeer interessant, aan de Dommel grenzend, natuurterrein.

Dhr. H. Lehaen, conservator van het Hagevenreservaat, besloot de toespraken. Ook hij verheugde zich zoals de vorige sprekers. Hij was ervan overtuigd dat er in de toekomst zeker op een positieve en constructieve wijze voor het behoud en voor de verdere uitbouw van dit toch enig en waardevol

natuureservaat zou gewerkt worden zoals dit tot nu toe in het verleden in Noord-Limburg steeds gebeurde. Met voldoening blikte hij terug op de bijzonder goede verstandhouding en daadwerkelijke samenwerking die er tijdens de voorbije jaren steeds bestaan heeft tussen de B.N.V.R.-werkgroep Neerpelt enerzijds en De Wielewaalleden en de vroegere Wielewaaljongeren (thans J.N.M.-leden) anderzijds. Hierna gaf conservator H. Lehaen een korte uiteenzetting over de historiek, over de verdere uitbreiding en over de huidige situatie van het Hagevenreservaat. Het nieuwe Wielewaalreservaat bestaat uit een perceel heide en struweel en is 86 a 14 ca groot. Aansluitend werd onder zijn gewaardeerde leiding een geleid bezoek gebracht aan de Dommelvallei, aan het gebied „De Beussen” en aan het Hagevenreservaat. Deze excursie rondde deze geslaagde voormiddag af.

Tijdens de namiddag verzamelden nogmaals 45 leden, sympathisanten en genodigden op het landgoed „Het Hobos” te Overpelt.

Onder de genodigden noteerden we o.a. burgemeester K. Pinxten, Ingenieur E. Van Boghout, houtvester van Noord-Limburg, schepen G. Renckens en dhr. P. Van Otterdijk, voorzitter van de Gemeentelijke Adviesraad voor het Leefmilieu. Ook dhr. W. Van Spaendonk, nationale ondervoorzitter van De Wielewaal en dhr. G. Luyts, lid van de raad van bestuur en hoofdredacteur van het tijdschrift „Wielewaal”, betoonden door hun aanwezigheid hun waardering voor de schenkers en voor de actieve Wielewaalwerking in Noord-Limburg.

Op de stemmige binnenkoer van het landhuis van het domein „Het Hobos”, de authentieke woning van drossaard Clercx destijds, werd iedereen verwelkomd door Ridder en Mevrouw Huytens de Terbecq-Wilsens. Ook hier heette E. Wellens, regionale voorzitter en provinciale afgevaardigde in de raad van beheer, alle aanwezigen hartelijk welkom. Hij dankte oprecht de schenkers voor de percelen natuurgebied en voor het vertrouwen dat ze in de regionale afdeling Noord-Limburg stelden door deze terreinen in het grote natuurgebied „Het Plat” gelegen, aan de vereniging toe te vertrouwen. De voorzitter stelde dat deze kleine reservaten geen geschenk maar eerder een opdracht betekenen voor de vereniging. Het zal immers haar taak zijn om deze terreinen zo goed mogelijk te beheren opdat de



Tijdens de ontvangst op het landgoed „Het Hobos“

natuur er zich optimaal zou kunnen herstellen en er haar vroegere evenwicht zou herwinnen. Er zal zeker werk moeten gemaakt worden van de waterhuishouding van deze percelen. Daar dit in het kader van en in functie van het grote natuurgebied „Het Plat“, grotendeels eigendom en in beheer van de Gemeente Overpelt, moet gebeuren sprak E. Wellens meteen de hoop uit dat ook hier tussen het gemeentebestuur en de beheerscommissie „Het Plat“ enerzijds en De Wielewaal anderzijds, de positieve samenwerking verder zou uitgebouwd worden in het belang van dit nog prachtige natuurgebied aan de Holvense Beek.

Dhr. H. Franckx dankte en feliciteerde de schenkers met hun initiatief. Hij was nu reeds overtuigd dat de Noordlimburgse WA-leden hen in hun verwachtingen niet zouden teleurstellen. In alle afdelingen van het Vlaamse land is, volgens hem, het dynamisme en de werklust van Wielewaal Noord-Limburg bekend. Op gebied van natuurbeheerswerken hebben ze in het verleden werkelijk pionierswerk verricht en momenteel dagen ze, ondanks de talrijke opgaven in meerdere natuurgebieden, even talrijk op voor beheerswerken als voor natuurwandelingen. Tot slot sloot ook burgemeester K. Pinxten zich bij de vorige sprekers aan. Hij verheugde zich dat ook in de gemeente Overpelt door de bezorgdheid van de vroegere eigenaars en door de inzet van meerdere natuurliefhebbers en -beschermers een prachtig stuk natuur voor de jeugd en voor het nageslacht veilig gesteld wordt. Het gemeentebestuur zal volgens hem ook niet nalaten om mee te ijveren om dit groot en waardevol moerassig natuurgebied „Het Plat“, thans reeds voor groot deel

gemeentelijk natuurreserveaat, in de toekomst integraal en blijvend veilig te stellen. Ook hij rekende op een opbouwende en blijvende samenwerking voor de verdere revalorisatie, voor de uitbreiding en voor het volledige behoud van „Het Plat“. Met een eenvoudige en gemoedelijke receptie, tijdens de welke namens De Wielewaal aan Mevrouw Huytens de Terbecq-Wilsens als blijk van dank en erkentelijkheid een bloemstuk werd aangeboden, werd het officiële gedeelte op het landgoed „Het Hobos“ besloten.

Aansluitend hierop trokken de aanwezigen naar het natuurreserveaat „Het Plat“ in het Holven voor een geleid bezoek aan het natuurreserveaat en aan de geschonken percelen. Vóór de aanvang van deze geleide wandeling schetste dhr. F. Kenis, gemeentelijk lid van de beheerscommissie „Het Plat“, nabij de schapenstal van het reserveaat, aan de hand van kaarten en didactische platen, de vroegere situaties, de evolutie, de huidige toestand en de toekomst van dit natuurgebied. „Het Holven“ bestaat uit 3 percelen moerasstruweel, samen 17 a 50 ca groot. Deze percelen maken deel uit van het groot moerassig gebied „Het Plat“. De gemeente bezit hiervan 23 ha, terwijl er nog 8 ha privé-bezit zijn. De heidestroken worden er gemaaid en begraaasd door schapen, het moerassig gedeelte wordt door dammen zo nat mogelijk gehouden. De daaropvolgende boeiende wandeling onder de kundige leiding van F. Kenis maakte dat deze mooie dag in de activiteitenkalender van Wielewaal Noord-Limburg terecht als een succesdag zal vermeld blijven.

N. Mertens

ONS RESERVAAT TE PERK

De heer Jean-Pierre Verduystert, Oxdonkstraat 128, 2920 Kapelle op den Bos (015/71 24 94) aanvaardde de taak van conservator van het natuurreservaat van het kasteelpark van Graaf de Ribaucourt te Perk. Hij volgt P. Herroelen op.

H. Franckx

BEHEERSCOMITÉ ZAMMELSBROEK OPGERICHT

Op donderdag 18 juni j.l. werd het beheerscomité voor ons nieuw reservaat Zammelsbroek opgericht. Hierin is onze vereniging vertegenwoordigd door

leden van afdeling Nete en Aa. Verder zetelen er ook het BVBV, Natuurgidsenvereniging „Van nature uit” en Natuurwerkgroep De Roost in. Naast de reeds vroeger vermelde conservators H. Berghmans en J. Volders (voor het Buitenbroek) werd ook Jan Van Reusel, Boerenkrijglaan 8 te 2410 Herentals (014/21.99.78) aangeduid als conservator (voor het Binnenbroek).

Inmiddels kon, op een publieke koopdag van 15 juni 1987, het BVBV-eigendom in het Buitenbroek uitgebreid worden met twee aangrenzende percelen wilgenbroek, n.l. Wijk N, nrs. 746 en 747. Door deze uitbreiding met 65 a. komt de totale oppervlakte beheerd door afdeling Nete en Aa nu op 2 ha 75 a 90 ca.

L. Meesters

In het spaarvarkentje - onze reservatenfondsen



GIFTEN

Klein-Brabant - Orchis

Gemeentebestuur Bornem 5.000 fr.

Kempens Reservatenfonds

Verkoop — wijnflessen	3.124 fr.
— nestkasten	540 fr.
— stickers	600 fr.
Dhr. W. De Boel, Geel	500 fr.
Dhr. M. Swannet, Ravels	1.000 fr.
Afdeling Wulp	10.000 fr.
Anoniem	21.100 fr.
Opbrengst Milieuweekend Wollewei Turnhout	38.733 fr.

RESERVATENFONDS „DE RIETBEEMD”.

Voor de uitbreiding van ons nieuw reservaat „De Rietbeemd” in de vallei van de Mark te Twee-Akren (op de taalgrens) kan tot nader bericht financiële steun overgeschreven worden op rekeningnummer 000-0319785-73 van De Wielewaal VZW, Graatakker 11, 2300 Turnhout, met de mededeling „De Rietbeemd”. In een volgend nummer leest u meer over onze jongste aanwinst.

ZOEKERTJES

Te koop: Glutz von Blotzheim, *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Deel 1/10 voor 25.000 fr. Boeken te bezichtigen in Wielewaalhuis. Mevr. L. Stuer, Viezenboslaan 45, 2242 Pulderbos. 03/484.44.99 (na 18 u.), 03/237.28.00 (kantooruren).

Te koop: „De vogels van Belgisch Congo en van Rwanda-Urundi” door Ir. H. Schouteden, 10 delen. Te bevragen na 17 u. bij Anny Steegmans, tel. 011/32.41.89

Te koop: Telescoop Kowa TS - 8 + oculair 20XW in zeer goede staat. Vraagprijs: 11.000 F Jochems Hans, 014/41.37.66

Goed om te weten

34ste NATIONALE NATUURBESCHERMINGS DAG

In samenwerking met de Werkgroep Natuurbehoud van de Bond Beter Leefmilieu en de v.z.w. Durme, organiseert het Nationaal Verbond voor Natuurbescherming op **zondag 20 september 1987** zijn 34ste Nationale Natuurbeschermingsdag te Lokeren, Oost-Vlaanderen.

Thema: „Milieuwetten toepassen ... nu!”

Dit thema biedt aan elke vereniging de mogelijkheid om in haar eigen werkingsgebied de problemen rond de toepassing van een specifieke milieuwet duidelijk te belichten. Op de Nationale Natuurbeschermingsdag kunnen de resultaten van die actie dan worden getoond via tentoonstellingen, poster-stands, dia's, video,...

Programma

- 9 tot 19 u.: Molsbroek, Lokeren:
het Bezoekerscentrum en de aanpalende picknickweide zijn de ganse dag toegankelijk.
- 9 tot 12 u.: Geleide bezoeken aan het reservaat Molsbroek. Vertrek en aankomst aan het Bezoekerscentrum.
- 12 tot 13.30 u.: Picknick, bij goed weer op de picknickweide - bij slecht weer in de refter van het Koninklijk Atheneum, Azalealaan 2.
- 10 tot 17 u.: Tentoonstelling door de natuurbeschermingsverenigingen in het Koninklijk Atheneum.
- 13.30 tot 17 u.: Première van natuurfilm; besprekingen, workshops; slottoespraken; excursies langs het natuurleerpad Verloren Bos-Buylaers en naar landelijk Daknam.
- 13.30 tot 17 u.: Er is een speciaal namiddagprogramma voorzien voor culturele, toeristische, jeugd- en wandelverenigingen met natuur- en milieuge-richte spelen, een wandeltocht en een fietstocht.

DIAWEDSTRIJD V.B.V.

In het kader van het Europees Jaar van het Milieu wil de Vlaamse Bosbouwvereniging een campagne lanceren om het gebruik van onze streekeigen boomsoorten te promoten, om op die manier aandacht te schenken aan de ecologische waarde van onze bossen.

In deze optiek wordt o.a. een diawedstrijd ingericht onder het motto „Onze inlandse boomsoorten... het behouden waard”.

Uit de ingezonden dia's zal een selectie gemaakt worden voor de samenstelling van een kleurposter ter promotie van onze inlandse boomsoorten. Bij het afsluiten van het Jaar van het Milieu (maart '88) zullen de laureaten bekroond worden.

Het reglement is te bekomen op volgend adres:

Initiatiegroep V.B.V. - Diawedstrijd

Geraardsbergse steenweg 267

9231 Melle-Gontrode

PRIJS VOOR HET NATUUR- EN CULTUURPATRIMONIUM 1987

Onder de bescherming van Ford Motor Company (Belgium) wordt een wedstrijd ingericht ter bevordering van de natuurbescherming. De wedstrijd staat open voor alle particulieren, groeperingen en verenigingen. De kandidaten moeten zich laten inschrijven in   n van de drie categorieën: Natuurpatrimonium, Cultuurpatrimonium of Leefmilieu.

Het reglement en een deelnemingsformulier is te bekomen op volgend adres:

The Conservation Foundation

c/o Infopublic Harp, International n.v.

Brand Whitlocklaan 24

1040 Brussel

DANK ZIJ DE STEUN VAN DE STICHTING LEEFMILIEU/KREDIETBANK: DUIZENDEN JONGE VRIJWILLIGERS AAN HET WERK IN DE NATUUR!

In dit Europese Jaar van het Leefmilieu (1987) zullen door diverse instanties ongetwijfeld heel wat ronkende verklaringen worden afgelegd en/of goedogende folders en publicaties worden verspreid, waarin mooie intenties en opties over ons milieu- en natuurbeleid worden geformuleerd. Dit is begrijpelijk en vaak nuttig vanuit informatief standpunt.

Maar het sensibiliseren en opvoeden van jongeren (en van het grote publiek) met eerbied voor de onvervangbare waarde van onze natuur en van een gezonde en mooie leefomgeving lukt nog het best door 'ze zelf de handen uit de mouwen te laten steken in de natuur'.

Dit is het wat de Stichting Leefmilieu vzw, werkend onder auspiciën van de Kredietbank, nu reeds 16 jaar poogt te doen met haar jaarlijkse 'Jeugdactie Natuurbeheer en Landschapszorg'. En met succes. Voor de Jeugdactie 1987 werden 76 jongerenprojecten ingezonden. De Stichting Leefmilieu kon — op advies en na selectie door een onafhankelijke jury — uiteindelijk niet minder dan 69 (!) inzendingen bekronen. Om al deze goede jongerenprojecten mogelijk te maken stelt de Stichting Leefmilieu een globaal bedrag van BF 1.035.000 ter beschikking. Met een relatief beperkte financiële tussenkomst (voor materiaal-, verzekerings-, transport-, kampkosten enz.) en door de vrijwillige en belangeloze inzet van de jongeren zelf kan onnoemelijk veel gebeuren ten bate van ons Vlaamse landschap.

Alle be kroonde projecten hebben dit gemeen: vanuit een diep respect voor de natuur wordt de eigen aard van het Vlaamse landschap behoud of hersteld en/of worden waardevolle natuurgebieden met hun rijke verscheidenheid aan planten en dieren voor de huidige en volgende generaties veilig bewaard!

Het overgrote deel van de be kroonde projecten (o.a. in Steenbeemden, Tikkebroeken, Maasdalbos,) heeft betrekking op het beheer van natuurreservaten of waardevolle natuurgebieden (in eigendom of beheer van particuliere natuurbeschermingsorganisaties), waar de jongeren met behulp van zeis, hooivork, zaag, bijl of maaibalk en ten koste van veel zweet de natuur, eigen aan het gebied in kwestie, een handje toesteken.

Andere be kroonde projecten geven bedreigde dieren een steuntje in de rug. Zo worden kunstmatige schuilplaatsen voor kleine marterachtigen aangelegd, nestkasten voor bedreigde (roof)vogels gemaakt en opgehangen, paaiplaatsen voor kikkers en salamanders gecreëerd, paddenoverzetacties georganiseerd, vleermuisenkasten opgehangen in oude ijskelders en forten, enz. Hierbij wordt o.a. ook het kerkuilenproject van Wielewalaafdeling Ninove-Geraardsbergen gesteund.

Nog andere projecten mikken eerder op 'land-schapsverfraaiing': een arboretum met inheemse soorten wordt aangelegd, houtwallen worden hersteld, bloemrijke bermen en holle wegen krijgen een opknapbeurt, hoogstamboomgaarden en hun ondergroei worden deskundig aangepakt...

De Stichting Leefmilieu vzw en de Kredietbank feliciteren ook langs deze weg alle be kroonde jongerengroepen en hopen dat deze zinvolle initiatieven veel navolging mogen vinden.

DE „AVIFAUNA VAN VLAANDEREN” KRIJGT CONCRETE GESTALTE

Van de Vlaamse Avifaunacommissie, kortweg VLAVICO vzw, verschenen op 11 september laatstleden de statuten in het staatsblad: art. 2. „De vereniging heeft tot doel de studie van de avifauna in Vlaanderen te bevorderen, de kennis te bundelen en de verspreiding ervan te behartigen, alsook de activiteiten die daarmee verband houden”.

Eén van de eerste objectieven, de status van iedere in Vlaanderen ooit waargenomen vogelsoort opnieuw te boek stellen, is reeds voor méér dan 50 % gerealiseerd. Voor enkele duizenden actieve veld-ornithologen in Vlaanderen en Nederland betekent dit ontegensprekelijk heel wat. De recentste publicaties dateren van respectievelijk 1967 en 1972!

Amper 4 maanden na het voor Vlavico vzw verwerven van een juridisch statuut, werden door tientallen plaatselijke medewerkers, verspreid over het ganse Vlaamse land, lokale en gewestelijke avifauna's via de computer verwerkt tot gestandaardiseerd basismateriaal ten einde door auteurs verder verwerkt te worden voor de „Avifauna van Vlaan-

deren”. De hoogte van de verwerkte gegevens bedraagt één meter gestapeld computerpapier.

Terugvangsten van het Belgisch Ringwerk — sinds 1927 — werden door één medewerker geïnterpreteerd en verwerkt (> 250 soorten), en dit tot 1985.

Alle aan homologatie onderworpen (onder)soorten (vóór- en na 1900) werden ook reeds met de computer verwerkt en geïnterpreteerd.

Momenteel worden al deze gegevens in auteursbundels gestoken en worden zeeaan de auteurs samen met gedetailleerde richtlijnen overhandigd ten einde deze tot een coherent geheel te laten uitwerken.

Reeds 57 ornithologen reageerden positief op de oproep van Vlavico vzw om als auteur mee te werken. Hierdoor kregen reeds vele vogelsoorten een onderkomen in een vaardige pen.

Leescomité's worden volgens bepaalde vogelgroepen (zeevogels, watervogels, dag- en nachtroofvogels, steltlopers, overige niet-zangvogels en zangvogels) samengesteld, ten einde de teksten op de gestelde criteria te controleren, wat enkel de wetenschappelijke waarde en de betrouwbaarheid van het werk ten goede komt.

De verwachtingen om tegen einde 1987, begin 1988, de „Avifauna van Vlaanderen” op de markt te brengen zullen ingelost kunnen worden, temeer daar meer en meer ornithologen ons hun medewerking toezeggen.

Geïnteresseerde auteurs kunnen steeds met Vlavico vzw contact opnemen via de voorzitter Dr. P. Van Sanden, dewelke de auteurs coördineert, op nummer 011/64 80 79 (Limburg), of via het secretariaat bij V. Geers op nummer 091/22 34 13 (Oost-Vlaanderen), bij P. Herroelen op nr. 059/80 21 66 (West-Vlaanderen), bij de ondervoorzitter Ir. M. Herremans 016/22 93 72 (Brabant) of R. Defraigne 013/77 52 69 (eveneens Brabant), of met de dienst ext. betrekkingen, Ir. B. Van Der Krieken 052/33 64 31 (Antwerpen).

DE DUINENWERKGROEP NODIGT DE WIELEWALERS UIT.

Het Zwinbosjes-complex te Knokke-Heist: een uniek natuurgebied, dat u een breed scala van duinbiotopen biedt: gaande van strand en zeereep, via droge duingraslanden en vochtige duinvalleien (met open water), vroongronden en overgangen naar polder, restanten van zilte strandvlaktes tot struwelen en bos, een rijke flora en fauna en een boeiende en unieke ontstaansgeschiedenis. Daarover verneemt u veel meer op één of meer van onderstaande voor u ingerichte wandelingen. Dus één goeie raad: komt u zelf (met familie, kinderen en vrienden) kijken, ontdekken en genieten!

De excursies

Zondag 12 juli 1987:

13.30 u. op de parking aan de Swimming-Pool

(zwembad). Al wat de natuur ons te bieden heeft: vogels (broedvogels en eerste doortrekkers), planten en insecten. Gids: Patrick Lust.

Zondag 9 augustus 1987:

14 u. parking Swimming-Pool. Vooral de nazomerbloeiërs en insecten worden onder de loupe genomen. Gids: Patrick Lust.

Zaterdag 22 augustus 1987:

20.30 u. Swimming-Pool. Nachtvinders: van algemene informatie tot het vangen (met stroop en petromax) en determineren, in Zwinbosjes en Kleyne Vlake. Gids: Patrick Lust

Zondag 23 augustus 1987:

8 u. Swimming-Pool (tot ± 12 u.). Doortrekkende (zang)vogeltjes en het vangen en ringen ervan. Ook enkele nazomerplantjes (vb. Gentiaan) en insecten (vnl. vlinders, libellen, zweefvliegen en kevers). Gidsen: Patrick Lust (alg.), Daniel Huisseune (ringwerk) en Stefaan Brinkman (insecten)

Zondag 20 september 1987:

14 u. Swimming-Pool. Uitgebreide kennismaking met de duin-paddestoelen. Gids: Patrick Lust.

Zondag 25 oktober 1987:

9 u. en 14 u. Swimming-Pool. Rustige wandeling(en) doorheen Zwinbosjes en Kleyne Vlake, met aandacht voor al wat vliegt, kruipt, bloeit of groeit. Gids: Patrick Lust.

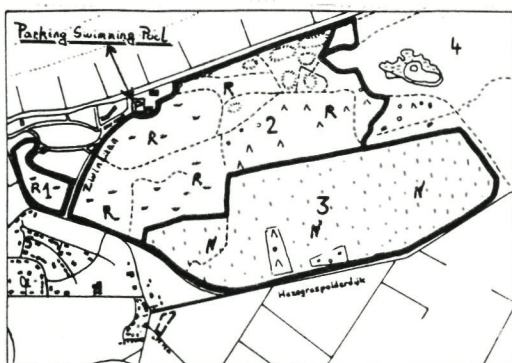
De excursies zijn gratis; niettemin kunt u ter plaatse 25 fr. per persoon schenken aan het reservatenfonds (Duinenwerkgroep, BNVR).

Mee te brengen, indien u dat wenst, of indien de omstandigheden ter plaatse dit vereisen: laarzen, warme- en/of regenkledij.

Nuttig om bij u te hebben: (aangepaste) veldgidsen, verrekijker, loupe, fotomateriaal,...

Verdere inlichtingen: Patrick Lust, Kerkstraat 72, 8390 Knokke-Heist 2

Tel. 050/51 11 71 of 050/51 30 50



1. Groenpleinduinen
2. Zwinbosjes
3. Kleine vlakte...
4. Zwinnatuurreservaat
5. Zoute (Knokke)

CVN - VAKANTIECURSUSSEN IN DE NATUUR

Het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie organiseert tijdens de maanden juli en augustus verschillende vakantiecurssussen, die open staan voor alle geïnteresseerden in de natuur (vanaf 17 jaar):

— van maandag 6 juli tot en met vrijdag 10 juli: natuur- en kruidenweek te Schilde (betekenis van kruiden en hun toepassing - alternatieve geneeswijzen - visie op gezond leven - planten leren kennen - inleiding tot de ecologie).

— van maandag 27 juli tot en met vrijdag 31 juli: natuur- en landschapsweek: Brabantse bossen te Haasrode (landschapsvormen en geschiedenis van Midden-Brabant - beheer van een bos - excursies in het Meerdaalwoud, het Zoniënwood en het Hallerbos).

— van maandag 24 augustus tot en met vrijdag 28 augustus: natuur- en landschapsweek: de heide te Kalmthout (toponiemen van de Kalmthoutse heide - bodem van de Kempen - planten en dieren op de heide - bijeenkomstmuseum - beheer van de heide - wetenschappelijk onderzoek).

— van maandag 17 augustus tot en met vrijdag 21 augustus: natuur- en landschapsweek: de Zwinstreek te Knokke (studie van de planten en de dieren in de slikken en de schorren - leven in de zee, op het strand en in de duinen - slaaptrekellingen).

— van maandag 17 augustus tot en met vrijdag 21 augustus: natuur- en landschapsweek: Scheldeland te Bornem (flora + fauna van de slik- en schorgebieden - situering van het Scheldeland - problemen van het Scheldeland).

Elke cursus omvat een aantal voordrachten, gebracht door specialisten, alsook een aantal excursies in de meest waardevolle gebieden.

Het programma verloopt dagelijks van 9 u. tot 17 u., in externaatsverband. Voor de cursus van de Brabantse bossen bestaat ook de mogelijkheid in internaatsverband het programma te volgen.

Een volledig programma kan aangevraagd worden bij:

Centrum voor Natuurbeschermingseducatie

Ommeganckstraat 20

2018 Antwerpen - tel. 03/226 02 91

INTERNATIONALE MANIFESTATIE TEGEN DE PLEZIERJACHT

De Nederlandse Stichting Kritisch Faunabeheer, het Belgische Verbond voor Bescherming van Vogels, de Belgische A.V. Section Faune, de Belgische dierenbeschermingsorganisatie die Raupen en het Duitse Komitee tegen den Vogelmord houden op zondag 4 oktober 1987 (werelddierendag) een grootscheepse internationale demonstratie tegen de plezierjacht, zoals die heden ten dage nog steeds plaatsvindt in een aantal West-Europese landen.

Het doel van deze demonstratie is de kwalijke gevolgen van deze vorm van jacht — zowel voor het dier, alsook voor de natuur en ons milieu — onder de aandacht te brengen van de regeringen van de diverse landen en, niet in de laatste plaats, van het grote publiek.

Om het internationale karakter van de manifestatie te benadrukken is als plaats van bijeenkomst de Nederlandse grensplaats Vaals, 3 km van Aken, gekozen.

In de ochtenduren is er voor de liefhebbers vanaf 10.00 u. de mogelijkheid om onder leiding van gidsen natuurwandelingen te maken in de prachtige omgeving van Vaals.

De eigenlijke demonstratie begint om 14 u. nabij het Drielandenpunt op de Vaalserberg. Daar zullen enkele toespraken gehouden worden door prominente Europese wetenschappers, politici en acteurs. Na de openingstoelpraken zal een demonstratieve optocht door Vaals trekken. Aan het einde van de ca. een uur durende tocht zullen wederom enkele toespraken gehouden worden.

In drie grote tenten is er gelegenheid voor dierenbeschermings- en aanverwante organisaties om hun eigen doelstellingen aan het publiek kenbaar te maken. In één van de tenten wordt een jacht-expositie gehouden.

NATUUR OP DE RADIO

In het B.R.T. 1-programma „Gewoonweg” (dagelijks van 9 tot 10 uur) is er wekelijks een bijdrage over „Natuur rondom de mens”.

Verenigingen voor natuurbehoud en Wielewaalafdelingen die graag hierin een onderwerp behandeld zien of acties kenbaar willen maken, nemen hiervoor contact op met Johan De Beule, Veeweydestraat 43, 1070 Brussel, tel. 02/521 28 50

HET GEMEENTELIJKE MILIEUBELEID IN VLAANDEREN: EEN VERKENNENDE ENQUETE

Deze publikatie is het rapport van de resultaten van een enquête in het voorjaar 1986 gehouden bij de Vlaamse gemeentebesturen omtrent de situatie inzake het leefmilieubeleid in hun gemeente op initiatief van de Vlaamse Afdeling van de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten en van de Afdeling Mens en Milieu van de v.z.w. Mens en Ruimte.

Een belangrijk deel van deze publikatie is dan ook gewijd aan de resultaten van de enquête, ingedeeld volgens de grote topics:

- de structuur van een eventuele milieu- en/of groendienst (taken, personeelssamenstelling, budget,...);
- tewerkstellingsprojecten voor het leefmilieu;
- opvang en verwerking van milieuproblemen;
- controle op overtredingen; apparatuur;
- afvalverwijdering;

- natuurbeheer in de gemeente;
- contacten en informatie;
- milieueducatie;
- milieuraad.

In de verdere hoofdstukken worden de resultaten van de enquête besproken, en worden er conclusies en aanbevelingen geformuleerd; het werk bevat tenslotte een korte bespreking van bestaande analyses over gemeentelijk milieubeleid, een literatuurlijst en de tekst van het enquêteformulier.

Verkoopprijs: 265 fr. (B.T.W. incl.)

Zo bestellen: het bedrag storten op de rekening van de V.B.S.G. bij het Gemeentekrediet van België, nr. 091-0015852-70, met vermelding „Bestelling 8723 'Het Gemeentelijk Milieubeleid in Vlaanderen: een verkennende enquête', nog op te sturen”.

OPROEP AAN VOGELASIELHOUDERS

Onlangs ben ik gestart met een kweekprogramma in gevangenschap voor de Kerkuil. Ik heb hierbij de volle steun verkregen van de directie van de Antwerpse Zoo (m'n werkgever) en heb de beste middelen ter beschikking gekregen. Ook heb ik al contact gehad met mensen die in ons land en Nederland reeds goede ervaring hebben op dit vlak. Het enige wat me nog ontbreekt zijn de vogels zelf, want ik beschik momenteel enkel over 2 zeer oude wijfjes, die reeds jaren in gevangenschap verblijven. Daarom asielhouders, indien u een Kerkuil zou krijgen die niet meer zodanig hersteld kan worden dat hij aan de natuur terug toevertrouwd kan worden, euthanasieer hem dan niet, maar laat me a.u.b. iets weten. Zelfs vogels met slechts 1 vleugel en dergelijke zijn welkom.

Tenslotte spreekt het vanzelf dat alle jongen die eventueel zouden geboren worden, terug zullen worden uitgezet in gunstige gebieden.

Jean Niesz, oppasser afdeling vogels van het Domein Planckendaal, Leuvensesteenweg 582, 2960 Muizen

Boekbesprekingen

VLEERMUIZENNUMMER - PANDA nr. 21

Het jongste PANDA-tijdschrift van het Wereld Natuur Fonds (WWF) is volledige gewijd aan onze inheemse vleermuizen. De geheimzinnige nachtelijke levenswijze van deze dieren heeft van oudsher aanleiding gegeven tot het meest bizarre bijgeloof.

Reizigers brachten uit de Nieuwe Wereld bloedstollende verhalen mee over vampieren die mensen zouden leegzuigen, en eens te meer werden vleermuizen in ons collectieve onderbewustzijn geassocieerd met demonische krachten.

Biologen en natuurbeschermers hebben zich heel

wat moeite getroost om deze merkwaardige dieren beter te leren kennen en bekend te maken bij het grote publiek. Verschillende van hun bevindingen in verband met morfologie en levenswijze kunnen ten andere alleen maar ons respect en onze bewondering afdwingen. Zo is er b.v. het ultrasone navigatiesysteem dat vleermuizen toelaat om in vol-slagen duisternis de weg te vinden en jacht te maken op insecten (in onze streken hun enige voedselbron).

Deze voedselspecialisatie dwingt hen er overigens toe om in de winter (bij gebrek aan eten) hun heil te zoeken in vorstvrije en vochtige ruimtes om er te overwinteren: grotten, onderaardse gangen, kelders, holle bomen, oude ijskelders enz. Er zijn soorten die hiervoor een trek van enkele honderden kilometer over hebben.

Net nu we het belang van vleermuizen voor een natuurlijk evenwicht beter leren begrijpen, worden ze langs verschillende kanten ernstig bedreigd: rustplaatsen worden zowel 's zomers als 's winters verstoord en vernietigd, insecten worden schaarser door het overdreven gebruik van pesticiden, dezelfde produkten leiden tot vergiftiging, enz... De laatste 25 jaar neemt het aantal vleermuizen dan ook zienderogen af, te meer daar een wijfje doorgaans maar één enkel jong (uitzonderlijk twee) per jaar grootbrengt.

Het is natuurlijk een goede zaak dat al onze inheemse soorten integraal beschermd zijn, maar als we ze willen houden is er meer nodig dan alleen maar een wettekst. Concrete acties, zoals het op-hangen van aangepaste nestkasten of het inrichten en herstellen van mogelijke schuilplaatsen zijn onontbeerlijk geworden.

In PANDA nr 21 worden al deze zaken op een rijtje gezet, en speciaal voor de allerkleinsten wordt één en ander duidelijk gemaakt in het BAMBOE-bijvoegsel.

Het tijdschrift is verkrijgbaar door overschrijving van 60 fr. op rekeningnummer 330-0381600-56 van WWF-Vlaanderen, met vermelding "Panda 21".

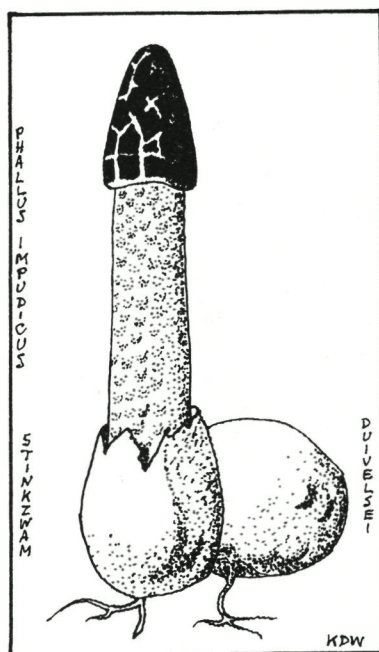
PROVINCIAAL DOMEIN NIEUWENHOVEN

Dit voorjaar gaf het Natuurcentrum te Rekem een nieuw vouwblad uit. Het handelt over het Provinciaal Domein Nieuwenhoven te Sint-Truiden (Kortenbos) dat de bestemming natuurbehoud en passieve recreatie kreeg. Op de ene zijde wordt een beschrijving gegeven van het domein en zijn omgeving: zijn landschappen (bossen, boomgaarden en kasteelpark) met zijn fauna en flora, de akkers en vierkant-hoeven en ook enige informatie over de stad Sint-Truiden. Op de keerzijde vindt u naast praktische inlichtingen ook een korte beschrijving van een wandel- (7 km.) en fietsroute (30 km.) in deze prachtige streek. U kan deze uitgave bekomen in het Provinciaal Natuurcentrum, Populierenlaan 30 te

3620 Lanaken-Rekem (tel. 011/71 44 44).

Vermelden we tenslotte nog enkele andere natuur-educatieve initiatieven die te Nieuwenhoven ten dienste staan van de bezoekers, nl. geleide wandelingen (van mei tot oktober, elke zon- en feestdag om 15 uur), de ecologische dagprojecten „Een Haspengouws bos”, het educatief lokaal en een project lager onderwijs.

Gie Luyts



'GEURHINDER': EEN NIEUWE MONOGRAFIE VAN DE STICHTING LEEFMILIEU (KREDIETBANK)

In de monografiënreeks 'Leefmilieu Nu' van de Stichting Leefmilieu vzw, werkend onder de auspiciën van de Kredietbank, verscheen als nr. 27 'Geurhinder', van de hand van Prof. Dr. N. Schamp en Dr. ir. H. Van Langenhove (Labo. voor Organische Scheikunde - Landbouwfaculteit, Rijksuniversiteit Gent).

Het boek wil een overzicht geven van de toestand op het gebied van de geurhinder en de geurhinderbestrijding, en daarbij aandacht besteden aan de wetenschappelijke, zowel als aan de technologische en ook de socio-psychologische aspecten ervan.

Volgende hoofdstukken komen aan bod: het reukorgaan, de geurwaarneming, geurhinder, geurmetingen, geurhinder in Vlaanderen, bronnen van geurhinder, de bestrijding van geurhinder, beleidsaspecten.

Uit de lezing van het boek zal meteen blijken dat de kennis van dit domein nog niet is afgerond, maar 'geurhinder' is duidelijk op te lossen.

"THE BIRD-WALKER"

A DICTIONARY OF BIRD SOUNDS FROM BRITAIN,
EUROPE AND NORTH AFRICA

Roché J.C., 1987 „The Bird Walker”

A dictionary of the voices of birds of Britain, Europe and North-Africa.

London, Croom Helm

1625 fr.

Dit werk omvat tevens een praktische handleiding met een opsomming van de weer-gegeven vogelgeluiden.

In 1983 verscheen dit werk in Frankrijk met 240 verschillende soorten. Het opzet was, de cassettes mee te nemen in de natuur en met behulp van een walkman de vastgestelde vogelgeluiden in de natuur te vergelijken met de bandopname. Om dit nog te vergemakkelijken, werden de vogelgeluiden over twee cassettes gespreid, een cassette met vogelgeluiden waargenomen in Frankrijk, en een cassette met geluiden uit de overige Europese landen. Binnen deze twee groepen werden de vogels ingedeeld naar grootte, en binnen die rangschikking alfabetisch per naam. Het opzoekingswerk werd dus zeer eenvoudig. Dit oorspronkelijk opzet werd nu verruimd tot het West-Paelearctisch gebied, uitgezonderd het Midden-Oosten. In de nieuwe hoofdindeling koos men voor een Noordelijk en een Zuidelijk deel.

- Het „Noorden” omvat alle soorten (op 2 cassettes) die geregeld broeden in Engeland en Skandinavië, of er tenminste voorkomen als geregelde bezoekers.
- Het „Zuiden” omvat (op 1 cassette) soorten die broeden in delen van Zuid- en Oost-Europa of Noord-Africa, die echter zelden in Engeland of Skandinavië waargenomen worden.

Deze eerste hoofdindeling sluit uiteraard al heel wat zoekwerk en verwarring uit.

De cassettes zijn ingedeeld naar de grootte van de vogel.

De verdere onderverdeling gebeurde alfabetisch per naam.

**Verkrijgbaar bij Uw Boekhandel DE WIELEWAAL
door overschrijving van 1500 fr op bankrekening
230-0524745-92 met als mededeling "Bird Walker"**

Wij ontvangen wisselnummer van *Ardea*, *Limosa*, *Vogeljaar*, *Vogels*, *Dutch Birding*, *Aves*, *Gerfaut-Giervalk*, *Nos Oiseaux*, *Mens en Vogel*, *l'Homme et l'Oiseau*, *Falke*, *Regulus*, *Ornithologische Mitteilungen*, *Vogelwarte*, *Ornithologische Beobachter*, *Milu*, *Egretta*, *Héron*, *Ciconia*, *Tijdingen van de Vrienden van Heverlee-bos en Meerdaalwoud*, *Natuurreservaten*, *Wetenschappelijke Mededelingen KNNV*, *Parcs Nationaux*, *Hautes Fagnes*, *Natuurhistorisch Maandblad*, *Natura*, *Natuurbehoud*, *Mededelingenblad Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedschoon*, *Euglena*, *Carnivora*.



WIELEWAAL

Jaargang 53 - juli 1987

H. FRANCKX. De Grijze Wouw	145
N. MICHIELS. De libellenfauna van Den Driel te Mol: uitzonderlijk, maar bedreigd	149
A. DE JONGHE. Aanpassingsvormen bij Duizendknoopfonteinkruid <i>Potamogeton polygonifolius</i> Pourr.	160
D. CRIEL. Een kunstbouw voor de kleintjes; een initiatief van de N.C.B.R.	163
J. LAMBIN. Brief aan een vriend	166
Uit het wetstraatje. S. TYS. De reglementering op de riviervisserij	168
R. DE FRAINE, H. FRANCKX. Voor u gesprokkeld	170
Vijf vóór twaalf	172
Verenigingsberichten	173
Werk op de plank	179
Van Aalscholver tot Zeis - nieuws uit onze reservaten	181
In het spaarvarkentje - onze reservatenfondsen	183
Goed om te weten	184
Boekbesprekingen	187

Titelblad: Grijze Wouw, eerstejaars — Foto: Guy Robbrecht